

vakblad voor
informatieprofessionals

► 6 INTERVIEWS
MUZIEK
BIBLIOTHECARIS
ZOEKT
NIEUWE
TOONSOORT

(pag. 12)

EUvsDisinfo

Nepnieuws waakhond
sterft zachte dood

Mister Samenwerking

Martijn Kleppe (KB) als
verbinder in het erfgoedveld

**Academische
tegenbeweging**

Wetenschappers zetten zelf
kennisdeelplatformen op

Stedelijke datadeler

Chattanooga (VS) revisited

2018 | 03

COLOFON

IP is samen met Informatie-Professional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (22ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18
2772 TR Voorburg
tel. 06-44 09 19 85
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan
18, 2772 TR Voorburg,
tel. 06-44 09 19 85,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl.

redactie

Maarten Brinkerink, Wilbert
Helmus, Frank Huysmans,
Dafne Jansen, Vincent M.A.
Janssen, Alice de Jong,
Evelien de Jonge, Andrea
Langendoen, Leen Liefsoens,
Edwin Mijsbergen, Ronald de
Nijs (eindredacteur), Matthijs
van Otegem, Vincent Robijn,
Eric Sieverts, Sjors de Valk en
Daniël de Vette.

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl,
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers
aan dit nummer

Attilio Bottegai, Jos Damen,
Marieke van Delft,
Jantien Dubbelman,
Raymond Snijders, Mirjam
Schaap, Jeroen Sondervan
en Ria Warmerdam.

abonnements

Voor abonnementsprijzen en
andere informatie zie
InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren
in blad of op de site:
Rajin Roopram, e-mail
rajin.roopram@kbenp.nl,
tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

06

EU-nepnieuws-
waakhond sterft
zachte dood

EUvsDisinfo had hét
wapen tegen nepnieuws
moeten worden, maar
de Brusselse campagne
schiet haar doel voorbij.

Vincent M.A. Janssen

08

Levens van mensen
in slavernij
zichtbaar gemaakt

Historicus Coen van
Galen heeft zich ervoor
ingezet om de Surinaamse
slavenregisters openbaar
te maken. Vanaf 1 juli zijn
ze digitaal beschikbaar.

Ronald de Nijs

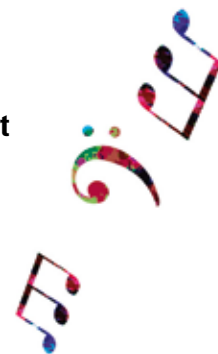

12

Muziekbibliothecaris
zoekt nieuwe toonsoort

De eigen muziekcollecties
worden minder belangrijk,
maar specialistische kennis
blijft nodig. Dat blijkt uit
een rondgang onder zes
muziekspecialisten.

Ria Warmerdam

RUBRIEKEN

04

Foto
van de maand
De beste
van Nederland

07

IPlingo
Lootboxes

10

Oude bronnen
De STCN
is nooit af

11

Wisselcolumn
Tijd om gaten
in software
te dichten

MUZIEK

Is straks alles digitaal is, kunnen we de muziekcollectie opdoeken.' Dit geluid viel rond 2010 her en der te beluisteren. Inderdaad zijn cd's en bladmuziek uit aardig wat openbare bibliotheken verdwenen, al waren vooral bezuinigingen daar debet aan. Wat niet is verdwenen, is het vak van muziekbibliothecaris. Het is een specialisme waarin vak- en muziekkennis en heel diverse collecties samenkomen. Ria Warmerdam interviewde zes muziekbibliothecarissen over hun werk en de toekomst van hun specialisme. Daarnaast belicht Attilio Bottegai vanuit Florence de werkzaamheden en collecties van het Toscaanse Centrum voor Muziekdocumentatie. Na lezing van deze artikelen beseft je dat 'alles in de cloud' een utopie zal blijven – en dat dat maar goed is ook.

Verder in deze IP een interview met een netwerker pur sang: Martijn Kleppe, opvolger van Hans Jansen als hoofd Onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek. Ook aandacht voor sociale netwerken. Commerciële deelplatforms voor wetenschappelijke publicaties zoals Academia.edu en ResearchGate krijgen er not-for-profit-pendanten bij, vaak opgericht door wetenschappers zelf, signaleert Jeroen Sondervan. Edwin Mijsbergen kijkt hoe het open data-project van de stad Chattanooga zich sinds 2015 verder heeft ontwikkeld. En hoe het met de privacy van je gebruikers verder moet na 25 mei? Raymond Snijders praat je bij.

Frank Huysmans
REDACTIONEEL

18

Mister Samenwerking

Als het nieuwe hoofd afdeling Onderzoek bij de KB wil Martijn Kleppe inzetten op meer samenwerking met het erfgoedveld.

Ronald de Nijs

23

Een academische tegenbeweging

Nieuwe online platformen voor het delen van academische artikelen zien het licht. Verrassend vaak worden ze door wetenschappers zelf opgezet.

Jeroen Sondervan

26

Open data in Chattanooga revisited

In 2015 besteedde IP aandacht aan de open data portal van de stad Chattanooga (VS). Hoe is het sindsdien met deze portal vergaan?

Edwin Mijsbergen

28

Archives in liquid times

Het jaarboek *Archives in liquid times* biedt veel reflectie op de veranderende archiefwereld. Maar hoe zit het met de oplossingen?

Mirjam Schaap

33

Werk

Recruiter
Erwin la Roi

34

Lifehacking

Slimme
vertaalslag

35

Juridische kwesties

Mag het een
privacywetje
meer zijn?

37

Standplaats Florence

Toscaans
muzikaal erfgoed
is springlevend

38

Tof of sof

Copyright
checken met
Wikidata

39

Column

De agonistische
bibliotheek

DE BESTE VAN NEDERLAND

Stadkamer Zwolle, vestiging Centrum, is door publiek en vakjury verkozen tot Beste Bibliotheek van Nederland 2018. Een jaar lang mag zij deze titel dragen. De jaarlijkse verkiezing is een initiatief van *Bibliotheekblad*. De Stadkamer is, aldus stemmers op de site van het vakblad, 'een ideale plek om te studeren' en biedt een 'rijk aanbod aan programma's en cursussen'. Dit oordeel wordt gedeeld door de onafhankelijke vakjury die de bibliotheek prijst vanwege een gevarieerd aanbod aan activiteiten, met veel aandacht voor amateurkunst. Ook de samenwerking met Hogeschool Windesheim wordt gewaardeerd. Bovendien is de jury aangenaam verrast door de manier waarop de collectie over het nieuwe pand verdeeld is.

Foto: © Marcel van der Burg

EU-NEPNIEUWSWAAKHOND STERFT ZACHTE DOOD

Vincent M.A. Janssen

Redacteur van IP en specialist
Scientific Information bij de
Maastricht University Library

EUvsDisinfo had hét wapen tegen nepnieuws moeten worden. Na een reeks missers lijkt de Nederlandse politiek alweer klaar te zijn met de taskforce van de EU. De Brusselse campagne tegen desinformatie schiet volgens velen haar doel voorbij.

In een tijd waarin nepnieuws het gesprek van de dag is, lijkt de plotse afkeer van EUvsDisinfo verrassend. De taskforce is immers – als we de recente nieuwsberichten moeten geloven – belast met het opsporen van nepnieuws. In werkelijkheid ligt het net even anders.

Taskforce

Allereerst is EUvsDisinfo zelf geen taskforce. Het is een campagne die uitgevoerd wordt door de East Stratcom Task Force; deze taskforce maakt weer deel uit van de European External Action Service, een diplomatieke dienst van de EU. Het hoofddoel van East Stratcom is het 'aanpakken van Russische desinformatiecampagnes', aldus de website.

Dat de taskforce verantwoordelijk zou zijn voor de bestrijding van al

het nepnieuws, is slechts een populaire *frame* in de media. Sinds de oprichting in 2015 richt de organisatie zich voornamelijk op het versterken van onafhankelijke journalistiek in Oost-Europese (lid-) staten en het promoten van EU-beleid in landen als Armenië, Azerbeidzjan, Oekraïne en Georgië. Hun meest bekende dienst – de website EUvsDisinfo.eu – is inmiddels berucht door een aantal blunders.

Zwarte lijst

Toen eind 2017 onder andere *The Post Online*, *GeenStijl* en *De Gelderlander* onterecht op de *Disinfo Cases*-lijst geplaatst werden vanwege vermoede Russische desinformatie, kwam de waakhond onder een vergrootglas te liggen. Op de zwarte lijst bleken meerdere websites en journalisten te staan die

bijvoorbeeld opiniërende stukken plaatsten over Rusland. Zij werden bestempeld als 'pro-Kremlin desinformatiebronnen', ondanks dat de betreffende organisaties op hun websites aangaven dat zij 'zich niet richten op opiniestukken en niemand willen *blacklisten*'. Het was dus nog maar de vraag wat de Nederlandse media op deze lijst deden. De EU-website claimde later dat het bij *GeenStijl* en *TPO* om een vertaalfout zou gaan.

Het kort geding dat werd aangespannen door de gedupeerden, werd in maart weer ingetrokken. De betrokken mediabedrijven noemden de beschuldigingen onterecht en eisten rectificaties. EUvsDisinfo heeft na deze kritiek de beschuldigingen van haar website gehaald. Het kwaad was echter al geschied; het werd alsmaar

duidelijker dat de campagne eigenlijk geen wapen tegen nepnieuws is.

Welles-nietes

Naar eigen zeggen heeft het initiatief al bijna 4000 gevallen van 'desinformatie' behandeld. Deze lijst wordt opgesteld door een team van veertien medewerkers. Door het beperkte budget van één miljoen euro voor EUvsDisinfo, wordt het daadwerkelijke onderzoek voornamelijk uitgevoerd door vrijwilligers. Een onderzoek van de NOS heeft aangetoond dat slechts een tiental factcheckers voor het merendeel van de inhoud op de website verantwoordelijk zijn. Helaas is niet bij iedere casus helder waar het instituut zijn uitspraken op baseert. De kwaliteit van de verantwoordingen die bij elke desinformatiebron staat, varieert daardoor per geval. Bij een artikel over de moord op de Russische espion Sergei Skripal wordt bijvoorbeeld bijna uitsluitend verwezen naar bronnen die geschreven zijn door EUvsDisinfo zelf. In veel andere gevallen wordt geen bronmateriaal genoemd of wordt verwezen naar niet-werkende websites. De enige verklaring die dan gegeven wordt, is bijvoorbeeld 'conspiracy theory, no evidence given'. Hierdoor lijken veel casussen op een welles-nietesdiscussie.

Criteria

De onduidelijkheid van de campagne wordt nog eens versterkt door het ontbreken van duidelijke criteria. IP nam daarom contact op met East Stratcom om te achterhalen hoe de organisatie nieuwsbronnen precies controleert. Er bleken slechts twee criteria te zijn, namelijk 'het bericht moet (1) onjuiste informatie bevatten en (2) in lijn zijn met andere pro-Kremlin desinformatie die door EUvsDisinfo als zodanig herkend is'.

Hoe deze criteria in de praktijk getoetst worden, blijft echter onduidelijk. *GeenStijl*, *TPO* en *De Gelderlander* werden opgenomen in de

lijst, ondanks dat zij niet voldeden aan een of beide maatstaven. Op andere vragen aan de taskforce – over het ontbreken van transparantie en toetsbare criteria, de ruimte voor subjectiviteit en het gevaar van verwijzen naar zelf geschreven bronnen – kreeg IP geen reactie.

Contrapropaganda

Ondanks de tekortkomingen van de taskforce werd EUvsDisinfo het afgelopen jaar door de Nederlandse politiek gezien als een effectief instituut tegen nepnieuws. Met name minister Kajsa Ollongren verdedigde de waakhond met man en macht. Door de Nederlandse casussen is echter op gênante wijze duidelijk geworden dat het doel van de EU niet enkel het bestrijden van nepnieuws is, maar ook het verspreiden van eigen propaganda.

Dit was niet voor iedereen een verrassing. Toen FvD-kamerlid Thierry Baudet de EU-propaganda in 2017 aanklaagde tijdens een aflevering van de talkshow *Jinek*, sprak hij voor dovemansoren. Baudet waarschuwde minister Ollongren voor het gevaar van 'politieke actoren die een oordeel gaan vellen over ons nieuws'. Hij vreesde namelijk dat de EU het bestrijden van nepnieuws als legitimiteit zou gebruiken voor contrapropaganda. Nu – een paar maanden na het debacle met *GeenStijl* en *TPO* – heeft ook minister Ollongren haar gedachten moeten bijstellen.

Vrije pers

Een motie van de VVD en de SP om het bureau op te heffen, krijgt inmiddels steun van een meerderheid van de Tweede Kamer. Niet alleen de mankementen van de taskforce, maar ook de implicaties van een censurerende overheid hebben uiteindelijk de doorslag gegeven. Veel politici zijn het erover eens dat het Europese propaganda-beleid niet in de weg kan staan van uitingsvrijheid. Het is nu aan Ollongren om zich in Brussel hard te maken voor een vrije pers. <

Edwin Mijsbergen

Redacteur van IP en freelance informatiespecialist

Lootboxes

Als je in Google zoekt op het woord 'buitdoos', krijg je minder dan tweehonderd zoekresultaten gepresenteerd. Daar zou je uit kunnen maken dat veel mensen en media het begrip *loot box* het liefst onvertaald gebruiken, of hooguit als samentrekking met een Nederlands tintje, *lootbox*.

Lootboxes zijn sinds eind vorig jaar veel in het nieuws. Het betreft virtuele dozen of kisten die in veel moderne videogames worden gebruikt om spelers te belonen met willekeurige items. Die dozen verdienen je door een spel simpelweg te spelen of door bepaalde levels af te ronden of van tevoren gestelde doelen te behalen. Veel videogames bieden ook de mogelijkheid om de lootboxes te kopen met echt geld. Als koper weet je vooraf niet wat je voor je geld zult krijgen.

De doosjes zijn in het nieuws omdat er wereldwijd een discussie is ontstaan over de vraag of het hier om een vorm van gokken gaat. De controverse begon met de lootboxes van het spel *Star Wars: Battlefront II*. Omdat ze ook upgrades voor bijvoorbeeld wapens konden bevatten, had een bijbetalende speler een oneerlijk

voordeel ten opzichte van iemand die geen extra geld spendeerde. Deze maand kondigde het bedrijf aan met nieuwe lootboxes in de game te zullen komen, die alleen cosmetische beloningen bevatten, bijvoorbeeld om het uiterlijk van spelfiguurtjes aan te passen. Het is een interessante discussie, met meer complexe vraagstukken dan je zou verwachten. Als je het uitgebreide lemma over lootboxes op de Engelstalige Wikipedia als startpunt neemt, ben je al uren zoet. Persoonlijk geloof ik het echter wel. Ik speel al jaren videogames.

In recentere titels als *Call of Duty* en *Overwatch*

word ik dagelijks geconfronteerd met deze schatkistjes. Die koester ik nog, maar in de verleiding er een paar te kopen kwam ik nog nooit. Met geld

kun je al jaren allerlei wapens of levels kopen in de gamewereld, ook illegaal. Als mensen dat willen doen: prima. Met gekocht materiaal koop je dan misschien wel voordelen, je spelvaardigheid groeit er niet per se door. Wat mij betreft is het vooral aan de ouders om hun kinderen te beschermen tegen ongewenste in-game aankopen. Dat gaat verder dan die lootboxes alleen. <

MAN MET EEN MISSIE

De levens van mensen in slavernij moeten zichtbaar worden gemaakt, vindt historicus Coen van Galen. Daarom heeft hij zich ervoor ingezet om de Surinaamse slavenregisters openbaar te maken. Op 1 juli zijn deze registers digitaal beschikbaar.

Voorbeeld van een slavenregister
van een privé-slaveneigenaar

‘Rond 1830 leefde bijna negentig procent van de Surinaamse bevolking in slavernij,’ zegt historicus Coen van Galen, werkzaam bij de Radboud Universiteit Nijmegen. ‘Tot de afschaffing van de slavernij in 1863 werden al deze mensen onder de naam van hun eigenaar geregistreerd in slavenregisters. Ook zaken als overlijden, verkoop en vrijlating werden vastgelegd. Deze registers zijn de enige archiefbron waarin vrijwel alle slaafgemaakte mensen in Suriname zijn te volgen.’ ‘Heel veel Surinamers hebben voorouders die ooit in slavernij werkten. Voor zowel deze groep mensen als voor de gehele Surinaamse en Nederlandse samenleving zou het geweldig zijn als dit materiaal, te vinden in het Nationaal Archief Suriname, digitaal beschikbaar zou komen. En niet te vergeten voor de wetenschap. Dergelijke plannen lagen er wel, maar waren tot dan toe stukgelopen op financiering.’

Samen met collega-historicus Maurits Hassankhan, werkzaam bij de

Coen van Galen

Anton de Kom Universiteit van Suriname, besloot Van Galen de handschoen op te pakken. 'We vonden het project van groot belang voor de samenleving. Sinds 2015 hebben we ons drie slagen in de ronde gewerkt om het project "Help mee! Maak de Surinaamse slavenregisters openbaar" mogelijk te maken. We hebben er heel veel enthousiasme, steun en positiviteit van mensen voor teruggekregen.'

Crowdfunding en -sourcing

Samen met het Nationaal Archief Suriname werd eerst bekeken of de slavenregisters in een zodanige staat verkeerden, dat ze konden worden gescand. Toen dat het ge-

val bleek te zijn, kon Van Galen de benodigde financiering optuigen. Hij wist onder andere geld in te zamelen via het Prins Bernhard Cultuurfonds en zijn eigen universiteit. Het resterende bedrag haalde hij via crowdfunding binnen. 'We hoopen in 2,5 maand 25.000 euro in te zamelen, maar na een maand hadden we het streefbedrag al gehaald. De eindteller stond op 41.000 euro.' Het scannen kon beginnen.

Voor het invoeren van de gescande registers werd een beroep gedaan op het crowdsourcingplatform Vele-Handen van Picturae. Zo'n zeshonderd vrijwilligers gingen vanaf juni 2017 aan de slag – en ook deze projectfase verliep boven verwachting. 'In plaats van begin 2018 waren al in oktober 2017 alle gegevens van de 17.682 scans van de slavenregisters ingevoerd en gecontroleerd.' Van Galen heeft er wel een verklaring voor: 'Vaak zie je bij VeleHanden-projecten een heel klein groepje mensen het meeste werk verrichten; in ons geval was zo'n zestig procent heel actief. We hadden dus meer massa aan vrijwilligers.'

Drijfveer

Wat bewoog deze vrijwilligers? Van Galen: 'Slavernij heeft geen mooie geschiedenis, laten we daar helder over zijn. Maar dit project bood de deelnemers de mogelijkheid om het een plek te geven in onze gezamenlijke Nederlandse én Surinaamse geschiedenis. En dan op een constructieve manier: het draait niet om de schuldvraag, maar het gaat erom dat je iets doet voor de mensen die in de registers zijn opgenomen. Dit heeft vele vrijwilligers geïnspireerd.' Het werk liet de invoerders van de gegevens niet onberoerd. 'Een van de dingen waar de mensen echt door geraakt werden, was de naam-

GO opleidingen

Cursusagenda april-mei 2018

20/04	WET- EN REGELGEVING VOOR DE DIGITALE INFORMATIEHUISHOUDING	GAAT ZEKER DOOR
25/04	PRIVACY & DIGITAAL GEGEVENSBEHEER (VOL)	
07/05	INFOGRAPHICS MAKEN	
08/05	GO MEDIACOACH: MEDIAWIJSHEID	GAAT ZEKER DOOR
11/05	COMPETENTIEONTWIKKELING VOOR DE PROFESSIONELE INFORMATIESPECIALIST	
13/05	AUDITING IN DE INFORMATIEDIENSTVERLENING	GAAT ZEKER DOOR
15/05	ZOEKSTRATEGIEËN VOOR ONGESTRUCTUREERDE DATABANKEN	
16/05	CUSTOMER JOURNEY	*NIEUW*
17/05	OPTIMALISEREN VAN INFORMATIEDIENSTEN	GAAT ZEKER DOOR
17/05	OPLEIDING INFORMATIESPECIALIST	GAAT ZEKER DOOR
17/05	PROJECTMATIG WERKEN	*NIEUW*
22/05	GO MEDIACOACH: LEIDERSCHAP	GAAT ZEKER DOOR
23/05	RELATIEBEHEER & ACCOUNTMANAGEMENT	

Meer informatie:
goopleidingen.nl/agenda
of 070-3512380

geving van in slavernij geboren kinderen. De eigenaren gaven deze kinderen namen, niet de ouders. Meestal kregen ze nette namen, maar niemand kon een slaven-eigenaar verbieden om namen te geven als "Winst", Rente", "Monkie" of zelfs "Rotzak". Dat kon je een kind toch niet aandoen?"

Ook lazen de invoerders met enige ontzetting dat vrijgekomen slaven soms zelf ook weer slaven kochten. 'Maar vanuit die tijd bezien was dat niet meer dan logisch: als je bijvoorbeeld je moeder of je zus vrij wilde krijgen, dan moest je ze eerst kopen,' zegt Van Galen.

Dataset

Officieel is het project 'Help mee! Maak de Surinaamse slavenregisters openbaar' gereed op 1 juli, de dag waarop jaarlijks het slavernij-verleden wordt herdacht en gevierd bij het Slavernijmonument in Amsterdam. Vanaf die datum zijn de Surinaamse slavenregisters voor iedereen te raadplegen op de sites van het Nationaal Archief Suriname en van Nederland en te gebruiken onder een Creative Commons-licentie.

Daarnaast werkt Van Galen aan een bewerkte en geanonimiseerde dataset voor historisch en demografisch onderzoek: 'Daarbij gaat het ons om de levenssituaties en niet om de mensen zelf voor het voetlicht te brengen. Deze dataset wordt ondergebracht in een stichting, zodat iedereen vanuit de wetenschap hier kosteloos gebruik van kan maken.'

Zit het werk voor Van Galen erop? 'Nee, mijn wetenschappelijk onderzoek begint nu pas. Samen met andere organisaties kijken we welke bronnen over de bevolking in Suriname, zoals burgerlijke standen, we aan onze dataset kunnen verbinden. Op die manier kunnen we de mensen die in 1863 vrijkwamen tot ver in de 20ste eeuw blijven volgen. Dankzij de meeropbrengst van de crowdfunding kunnen we daar nu al een begin mee maken.'

Marieke van Delft

Conservator Oude Drukken bij de Koninklijke Bibliotheek

De STCN is nooit af

Bij de afsluiting van het STCN-project in 2009 werd gecommuniceerd dat de Short-Title Catalogue Netherlands (STCN), de nationale bibliografie van het in Nederland gedrukte boek tot 1800, 'af' was. Toch was het van meet af aan de bedoeling de STCN als dienst voort te zetten. Want deze catalogus was niet af, is niet af en zal hoogstwaarschijnlijk ook nooit af zijn. Er wordt nog steeds aan doorgewerkt. Ook al bevat de STCN nu alle grote collecties in Nederland, evenals enkele in het buitenland zoals de British Library, er zijn nog allerlei bibliotheken en archieven in binnen- en buitenland te onderzoeken.

210.000ste titel

De dienst STCN is ondergebracht bij de Koninklijke Bibliotheek, waar een klein team specialisten eraan verder werkt. En met succes. Afgelopen februari werd de 210.000ste titel ingevoerd. Ter vergelijking: bij de afsluiting

van het project telde het bestand ongeveer 198.000 titels.

De STCN wordt op verschillende manieren uitgebreid, bijvoorbeeld door nieuwe aanwinsten van Nederlandse bibliotheken te beschrijven die nog steeds onbekende boeken weten aan te kopen. In de Universiteitsbibliotheek Amsterdam was nog niet de hele collectie verwerkt en is men na de afsluiting van het project doorgegaan.

Nieuwe collecties

Ook werkt het STCN-team geregeld mensen in, om in binnen- of buitenland nieuwe collecties te beschrijven, zoals de Fondation Custodia in Parijs en het Rijksmuseum in Amsterdam. Momenteel beschrijft een oud-STCN'er de Nederlandse oude drukken in Teylers Museum (Haarlem). Een andere voormalig medewerker exploreerde Nederlandse drukken in Zweedse bibliotheken en gaat dit jaar in Löfstabruk (Zweden) de collectie van Charles de Geer (1720-1778) beschrijven.

Verder worden met bibliotheken in Hongarije, Rusland (Sint-Petersburg) en Ierland (Dublin, Fagel-collectie) plannen gemaakt voor de verwerking van hun Nederlandse drukken. Immers, Nederlandse boeken zijn overal: er werd hier heel veel gedrukt en die boeken werden vanuit het buitenland besteld of gekocht op veilingen, of door studenten die hier gestudeerd hadden mee naar huis genomen.

Andere soorten drukwerk

Andrew Pettegree, hoogleraar geschiedenis University St. Andrews, geeft momenteel lezingen in Nederland, waarin hij betoogt dat de STCN sowieso niet compleet is. Een aantal categorieën drukwerk wordt immers bewust niet beschreven: plano's, ambassadeursbrieven en kranten. Die maken volgens Pettegree een substantieel onderdeel uit van de Nederlandse boekproductie in de vroegmoderne tijd.

Of het haalbaar is die soorten drukwerk zonder extra middelen alsnog aan de STCN toe te voegen, is de vraag. In ieder geval zorgt het kleine STCN-team in samenwerking met anderen ervoor dat het bestand steeds substantiëler wordt.

Titelpagina van de 210.000ste titel die aan de STCN werd toegevoegd. Deze editie van *Salomons zwaert* was nog niet in de STCN beschreven tot de KB het boek begin dit jaar aankocht

Tijd om gaten in software te dichten

Software is eigenlijk niet meer dan een soort visnet, waarin draden computercode met elkaar verweven zijn tot een gesloten systeem. Software komt standaard met weeffouten. Deze gaten of kwetsbaarheden kunnen door cybercriminelen worden misbruikt om in het geheim binnen te dringen op je mobiele telefoon, laptop of computer. Zo kunnen je persoonlijke gegevens gestolen worden, of kun je het slachtoffer worden van een ransomware-aanval waarbij je losgeld moet betalen. Maar de gevolgen van die zogeheten bugs in software kunnen nog veel verder gaan. Terroristen kunnen ze ook gebruiken om bijvoorbeeld op afstand een energiecentrale te saboteren.

Om digitale veiligheid echt te verbeteren is het dan ook essentieel dat dergelijke kwetsbaarheden zo snel mogelijk worden gerepareerd of dat er een spreekwoordelijke pleister op wordt geplakt. Daarvoor moeten we in Europa een omgeving creëren die het vinden en rapporteren van die bugs door cybersecurity-experts aanmoedigt. Want daar gaat het nu vaak fout. Als ethische hackers een gaatje vinden in software, dan kunnen ze in veel Europese landen vervolgd worden door het bedrijf dat die software maakt, omdat iemand zonder toestemming 'ingebroken' heeft in hun software. Dat is de verkeerde mentaliteit. Een aanval op software met de bedoeling die veiliger te maken is iets anders dan een aanval met kwaadaardig motief. We moeten hackers juist uitnodigen om de veiligheid van software voor ons allemaal te vergroten.

Foto: Bram Belloni

'Als ethische hackers een gaatje vinden in software, dan kunnen ze in veel Europese landen vervolgd worden door het bedrijf dat die software maakt'

Marietje Schaake
Europarlementariër
voor D66
sinds 2009

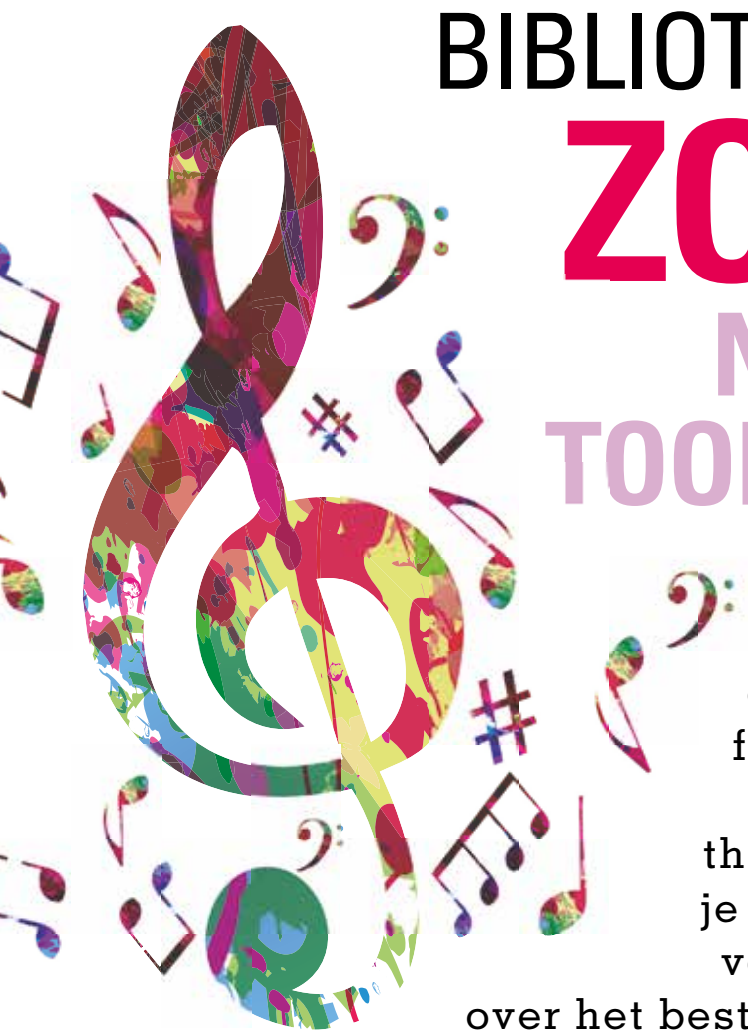
Europese regels zijn er nog niet, maar moeten een integraal onderdeel zijn van het bouwen van een interne digitale markt. Een Nederlandse ethische hacker die een kwetsbaarheid vindt in Spaanse software, moet niet anders behandeld worden dan een Spanjaard die een oplossing voor Nederlandse

software vindt. Dat is voor mij een prioriteit in de nieuwe Europese cybersecurity-wetgeving waar momenteel aan gewerkt wordt.

Inlichtingendiensten spelen vaak een dubbele rol als het gaat om digitale veiligheid. Zij kunnen softwaregaten natuurlijk goed gebruiken om mensen te bespioneren, of om die actief in te zetten voor nieuwe vormen van digitale oorlogsvoering. In de Verenigde Staten is er een toetsingskader dat duidelijk maakt wat geheime diensten moeten doen als ze nieuwe kwetsbaarheden vinden. Zo'n proces ontbreekt volledig in de meeste Europese landen – ook in Nederland. Juist omdat die bugs zowel door criminelen als door inlichtingendiensten gebruikt kunnen worden, moet er een fundamenteel en transparant debat gehouden worden over hoe we hier als samenleving mee willen omgaan. Te vaak wordt digitale veiligheid verzwakt onder het mom van het versterken van nationale veiligheid. Om de gaten in software te dichten moeten we ook de mazen in de wet dichten. Dat doen we door te zorgen voor een helder proces voor ethische hackers die software veiliger willen maken. Maar ook door toezicht op inlichtingendiensten en hun gebruik van software kwetsbaarheden te vergroten.

<

► 6 INTERVIEWS

MUZIEK BIBLIOTHECARIS ZOEKT NIEUWE TOONSOORT

Wanneer je op een verjaardagsfeestje vertelt dat je muziekbibliothecaris bent, krijg je eerst een reactie van verwondering

over het bestaan van dat vak.

Vervolgens volgen vragen of je noten leest, welk instrument je zelf bespeelt en met welke muziekcollectie je je bezighoudt. Die eigen collecties worden minder belangrijk, maar er blijft specialistische kennis nodig om het muzikale pad door de digitale informatiejungle te kunnen hakken. Het vak groeit volop mee met de tijd. Daarvan kunnen deze muziekspecialisten uit diverse disciplines getuigen.

Joost van Gemert:

'Ik zie nog steeds bestaansrecht voor een papieren collectie'

Joost van Gemert is vakspecialist bij de Universiteitsbibliotheek Utrecht. De bibliotheek heeft twee vestigingen. In de UB Uithof huizen de bètawetenschappen, in de UB binnenstad vinden geesteswetenschappen, rechten, economie en bestuurlijke organisatie onderdak. Als vakspecialist geesteswetenschappen houdt musicooloog Van Gemert zich naast muziek ook bezig met religie, Arabisch en klassieke talen. De muziekwetenschap is met 25 à 30 eerstejaarsstudenten een klein maar stabiel vakgebied.

De vakspecialisten vormen met de publieksdiensten en de collectiediensten de driehoek van de operationele bibliotheek. Het is de taak van een vakspecialist om intermediair te zijn tussen docenten, studenten en bibliotheek met betrekking tot alle bibliotheekdiensten. 'Daarbij zijn digitale informatiebronnen en digitale publicatieplatforms een zeer belangrijke schakel,' vertelt Van Gemert. 'De UB heeft sinds internet geen monopolie meer op de wetenschappelijke informatievoorziening. Het is cruciaal dat studenten en docenten alle bronnen op waarde weten te schatten en leren om de gevonden informatie goed te verwerken.'

Zo zijn er cursussen binnen het curriculum waar men leert om te gaan met literatuurmanagementsystemen, de regels van het auteursrecht en de juiste wijze van publiceren via bijvoorbeeld open access en het wetenschappelijke archief van de Universiteit zelf: het Utrecht Uni-

Ria Warmerdam

Muziekbibliothecaris op de catalogusafdeling van de Bibliotheek Utrecht, titelbeschrijver bij Artez, het conservatorium van Zwolle, en bestuurslid van de NVMB

Met dank aan Jantien Dubbeldam

versity Repository. Ook wordt studenten geleerd dat er meer te halen is op internet dan Google Scholar en dat het de moeite loont minder bekende digitale bronnen te raadplegen. Op het gebied van de muziek is dat bijvoorbeeld RILM (Abstracts of Music Literature), dat wordt samengesteld door wetenschappers.

‘Hoewel de digitale informatievoorziening steeds belangrijker zal worden, zie ik voor de toekomst nog steeds bestaansrecht voor een papieren collectie. Zeker voor de humaniora, voor de bètadisciplines ligt dat anders,’ zegt Van Gemert. ‘Een sprekend voorbeeld is het fenomeen IMSLP, het gratis toegankelijk bladmuziekarchief. Daarin is ontzettend veel auteursrechtvrije bladmuziek beschikbaar. Hoe fijn het ook

is om obscure en historische uitgaven te kunnen vinden, voor de wetenschappelijk verantwoorde actuele uitgaven ben je nog steeds afhankelijk van de papieren publicaties van de toonaangevende muzikuitgeverijen, al is men daar met de digitale innovaties aan een inhaalslag bezig.’

Elisa Rodenburg: ‘De specifieke kennis van orkestbibliothecarissen is van groot belang voor de orkesten en hun musici’

Elisa Rodenburg werkt sinds een half jaar voor Het Gelders Orkest als orkestbibliothecaris. De baan orkestbibliothecaris is misschien wel de traditioneelste onder de muziekbibliothecarissen. Haar belangrijkste taak is het leveren van de juiste bladmuziek aan de 65 orkestleden. Het orkest beschikt over een behoorlijke bibliotheek voor eigen gebruik. Daarnaast koopt Rodenburg nieuw

ken,’ legt Rodenburg uit. Het is aan haar om die streken in alle partijen te noteren. Ook andere aanpassingen als het veranderen van een toonsoort hoort tot de taken van een orkestbibliothecaris. ‘Als musici de muziek thuis gaan instuderen, komen ze de partijen bij mij ophalen. Voor de eerste orkestrepetitie zorg ik dat alles in de juiste volgorde op de lessenaars staat. Op een werkdag lopen alle werkzaamheden door elkaar en ben ik ook bezig met de voorbereidingen voor de volgende maand en het volgend seizoen.’

Daarnaast doet ze research naar onduidelijkheden in de muziek en vragen over de bezetting (hoeveel en welke instrumenten precies nodig zijn voor een bepaalde uitvoering ligt vaak niet van tevoren vast).

‘Momenteel speelt iedereen als van-

materiaal aan of huurt ze de muziek. Niet alle orkestmuziek is namelijk te koop. Orkestwerken waar auteursrecht op rust kunnen in de regel alleen maar gehuurd worden. Dit heeft onder meer te maken met de afdracht van royalties.

‘Mijn belangrijkste taak is de musici op tijd van de juiste muziek te voorzien. Van een speurtocht naar de juiste uitgave tot het eventuele bestellen. Wanneer de partituren en partijen eenmaal binnen zijn, moet ik zorgen dat de aanvoerders van de strijkers de streken bepalen. Strijkers dienen immers synchroon te strijken, omhoog of omlaag. Dat zijn de zogenaamde op- en afstre-

zelfsprekend nog van papier, maar in de komende jaren zal blijken of men naar het spelen van tablets overgaat,’ zegt Rodenburg. ‘Sommige orkesten doen dat al.’ Een andere trend die ze signaleert is dat bij sommige orkesten tegenwoordig – uit bezuinigingsoverwegingen – een van de musici de rol van bibliothecaris vervult.

Rodenburg hoopt over tien jaar nog steeds orkestbibliothecaris te kunnen zijn. ‘Ik zit zelf pas kort in het vak, maar ik weet dat mijn collega’s over enorm veel specifieke kennis beschikken die van groot belang is voor de orkesten en hun musici. De functie van een bibliothecaris is in ieder geval onmisbaar. Want iemand met kennis van zaken moet zorgen dat de spullen goed en op tijd beschikbaar zijn,’ onderstreept Rodenburg haar specialisme.

John Valk: 'De toekomst van onze dienstverlening hangt samen met die van de muziekbeoefening'

John Valk was altijd specialist bladmuziek bij de Openbare Bibliotheek Rotterdam, maar is nu 'specialist media', een bredere functie. 'Op mijn (blad)muziekexpertise wordt nog maar mondjesmaat een beroep gedaan,' zegt Valk met enige spijt. Het is tekenend voor de rol die er nog voor de muziekcollectie in de openbare bibliotheek is weggelegd. Ook voor de scho-

ling van bibliotheekmedewerkers op het gebied van de bladmuziek is, gezien het verschuiven van accenten in beleid en teruglopende uitleencijfers, minder aandacht. Rotterdam kent nog steeds een brede collectie, maar het gebruik neemt sterk af. Volgens Valk komt dat deels door digitale vormen van bladmuziek op internet, deels door nieuwe vormen muzieklessen (YouTube) en deels door de lokale catalogus, waarin de bladmuziek niet optimaal ontsloten wordt.

'De toekomst van de dienstverlening rond de collectie bladmuziek hangt naast de invloed van het internet ook samen met de toekomst van de muziekbeoefening,' meent Valk. Welke instrumenten pakken kinderen nog op en hoe ontwikkelt zich het verenigingsleven van harmonieën en koren? In het onderwijs zie je de laatste jaren een verschuiving van de muziekschool naar privé-onderwijs en schoolprojecten (muziek in de klas). 'Voor de open-

bare bibliotheken ligt er de taak om een relatief kleine, brede doelgroep op een efficiënte manier te bedienen. Ik denk daarbij aan het optimaliseren van het landelijk leenverkeer, en dus een goede catalogus. Het belang van de collecties als lokale dienst zal alleen maar afnemen'.

Valk ziet het als zijn rol de klanten te informeren over nieuwe vormen van bladmuziek en muziek maken, onder meer met zijn blog (zie tinyurl.com/y6wlwc97). 'Dat hoopt ik nog even vol te houden, desnoods buiten werk-

tijd. Jammer in dit verband is dat het samenwerkingsverband voor de landelijke etalage "Muziek Maken" (zie tinyurl.com/y6tw3vsm) is doodgebloed bij gebrek aan redacteurs uit de Plusbibliotheken,' vertelt Valk. 'De rol van de bibliothecaris, die in Rotterdam allround is, zie ik vooral in het adviseren van klanten, het helpen zoeken naar de gewenste bladmuziek en oog hebben voor bestaande en potentiële doelgroepen: van amateurmuzikant en rapper tot professional.' Daarnaast ziet hij de bibliotheek verschuiven van collectievormer naar aanbieder van educatie en ontmoeting in de vorm van concerten, lezingen en andere muzikale activiteiten.

Wilma Abbink: 'Ik voorzie een toenemende internationalisering van het muziekonderwijs en een daarbij passende functie voor de mediatheek'

Wie nog mocht denken dat alle muziekbibliothecarissen zich voornamelijk tussen bladmuziek en cd's ophouden wordt dringend verzocht zijn beeld te upgraden. Wilma Abbink werkt bij het Prins Claus Conservatorium (vierhonderd studenten), onderdeel van de Hanze Hogeschool Groningen. Recent is het Conservatorium verbouwd, waarbij de mediatheek is getransformeerd tot een meer open ruimte voor studenten, docenten, onderzoekers en medewerkers. De collectie zelf, die daarvoor deels het veld heeft moeten ruimen, wordt meer en meer gedigitaliseerd aangeboden. In de Mediatheek werkt Abbink als informatiespecialist onderzoek en is ze als contactpersoon voor onderzoekers verbonden aan het Kenniscentrum Kunst & Samenleving, een onderdeel van de hogeschool. 'Daar help ik de kunststudenten bij het creëren en vinden van werk in de snel veranderende wereld. Ik werk dan wel in een muzikale omgeving, maar mijn werk heeft nog maar weinig met informatieverschaffing over muziek te maken. Dat wordt door mijn collega's gedaan.'

Een typische werkdag bestaat voor Abbink uit het onderhouden van contacten met docenten en (docent-)onderzoekers en het geven van workshops. 'Een groot gedeelte van mijn werktijd gaat ook naar het bijhouden van actuele ontwikkelingen op het gebied van auteursrechten, datamanagement, open access publiceren en het ontwikkelen en samenstellen van *libguides* en tools

voor onderzoekondersteuning,' vertelt Abbink, 'het gaat allemaal razendsnel.' In geval van nood wordt ze nog ingeschakeld bij onderwijsactiviteiten voor studenten, bijvoorbeeld het geven van workshops informativaardigheden.

'Voor de toekomst voorzie ik een toenemende internationalisering van het muziekonderwijs en een daarbij passende functie voor de mediatheek,' aldus Abbink. Hoewel het muziek maken leidend blijft voor muzikanten, worden ondernemerschap, marketing en digitale vaardigheden steeds belangrijker. Andere ontwikkelingen zoals creative commons (ruimere opvatting over auteursrechten) gaan een grotere rol spelen in de muziekwereld. Daarnaast zullen Massive Open Online Courses (MOOC's) en Open Educational Resources (OER) een meer centrale plaats krijgen in de lessen muziektheorie en muziekgeschiedenis. De mediatheek en de bibliothecarissen ontwikkelen daarin mee.

Eric van Balkum: 'De muziekpraktijk heeft straks maximale toegang tot de muziekcollecties van ons land'

Dat veel muziekbibliothecarissen hun werk vaak met hart en ziel uitvoeren wordt geïllustreerd door Eric van Balkum. Hij was in 2013 al 23 jaar in dienst bij de Muziekbibliotheek van de Omroep toen die gesloten werd vanwege de bezuinigingen die de toenmalige staatssecretaris van OCW, Halbe Zijlstra, de cultuursector oplegde. De collectie werd nog enige gedooftijd gegund in de kelders van het omroepgebouw. Ook al was Van Balkum zijn baan kwijt, hij bleef, met collega Jan Jaap Kassies, toch tijd en moeite steken in een toekomst voor de omroepgeschiedenis. Met succes. Beide mannen werken nu weer (op projectbasis) voor hun geliefde collectie.

Die collectie bestaat uit bladmuziek die omroeporkesten en programmamakers konden lenen voor hun omroepactiviteiten. Daarnaast werden de arrangementen die voor radio- en tv-uitzendingen

'Specialistische kennis blijft nodig om het muzikale pad door de digitale informatiejungle te kunnen hakken'

COLLEGA'S GEZOCHT

VOOR
PROJECTEN
BIJ RIJKS-
WATERSTAAT

Rijkswaterstaat is de uitvoeringsorganisatie van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en werkt dagelijks aan een veilig, leefbaar en bereikbaar Nederland.

Op meerdere locaties in Nederland is KBenP in de gelegenheid om communicatieve en proactieve collega's aan te nemen voor het informatiebeheer van Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat heeft diverse projecten op verschillende locaties, waarvoor KBenP ondersteuning biedt op het gebied van informatiemanagement. Gedurende het jaar zullen op deze locaties nieuwe projecten starten. Daarbij kijkt KBenP welk project het beste bij jou past qua werkervaring en reisafstand.

In de rol van informatiebeheerder ben je verantwoordelijk voor het document- en informatiemanagement van een project en voer je o.a. de volgende werkzaamheden uit:

- **je controleert** project- en planmatige activiteiten op het gebied van informatiemanagement;
- **je bent verantwoordelijk** voor de vindbaarheid van documenten en de volledigheid van dossiers;
- **je ondersteunt en coacht** medewerkers in het correcte gebruik van het DMS.

Voor meer informatie over deze
functie kun je terecht op
kbenp.nl/werken-bij

KBenP
meer waarde uit informatie

gen werden gemaakt in de bibliotheek bewaard. Met tachtig jaar omroephistorie is de collectie eigenlijk een goudmijn. Een klein deel ervan wordt nog steeds gebruikt door de (voormalige) omroepensembles zoals het Radio Filharmonisch Orkest, het Groot Omroepkoor en het Metropole Orkest. Een ander deel werd al eerder digitaal openbaar gemaakt via www.muzyiek-schatten.nl. 'Na sluiting van de bibliotheek ben ik met de website, blogs en het onderhoud aan de digitale catalogus (mijn werk sinds 1997) bezig gebleven, om de bibliotheek onder de aandacht te houden en aan een toekomst te helpen.' En dat is gelukt: sinds juni 2017 kan via een projectsubsidie 'het repertoire uit de radiojaren' worden gedigitaliseerd en beschikbaar gesteld via de vernieuwde website www.muzyiekschatten.nl. Van Balkum en zijn collega Jan Jaap Kassies zijn daarvoor ingehuurd. De publieksdiensten beperken zich tot digitale toegankelijkheid. Het is voorts nog niet mogelijk toegang te krijgen tot de fysieke collectie. Onder meer musici, dirigenten, concertprogrammeurs, muziekbibliothecarissen, musicologen en historici kunnen zich verheugen op de verbeterde digitale toegankelijkheid. 'Ik hoop over tien jaar nog steeds bij de collectie betrokken te zijn, bij voorkeur in een betaalde functie,' glimlacht Van Balkum. 'Dan zijn we erin geslaagd een duidelijk beeld te scheppen van een slecht gedocumenteerd deel van de Nederlandse 20e-eeuwse muziekgeschiedenis en heeft de muziekpraktijk via de ontwikkelingen op metadataniveau maximale toegang tot de verzamelde muziekcollecties van ons land. Ik stel mijn ervaring en expertise voor dat doel in elk geval graag beschikbaar.'

Margreet Teunissen: 'Veel collecties, waaronder die van de podiumkunstsector, schreeuwen om beheer en ontsluiting'

Margreet Teunissen is directeur van de Centrale Discotheek Rotterdam, inmiddels beter bekend onder de naam Muziekweb.nl. Het is van oudsher de Rotterdamse Platenbibliothek (sinds 1961) en de enige bibliotheek met een collectie geluid in deze serie portretten van muziekspecialisten. Het archief bevat 600.000 cd's, 300.000 lp's en 30.000 muziek-dvd's die vrijwel allemaal uitleenbaar zijn voor bibliotheekleden en te vinden zijn in de catalogus op Muziekweb. Daarnaast beschikt Muziekweb over diverse collecties niet-uitleenbaar materiaal, omdat dit voor een belangrijk deel erfgoed is, zoals schellakplaten, wasrollen, beeldplaten, Edison-apparatuur, speciale collecties zoals de Fonos-collectie, de Riemens-collectie, collecties van het Koninklijk Instituut voor de Tropen, RASA, et cetera.

'De CDR/Muziekweb is een zelfstandige organisatie, gericht op muziek en informatie,' zegt Teunissen, 'maar maakt onder meer deel uit van het Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen en organiseert voor dit bibliotheekstelsel de digitale muziekdiensten en beschikbaarstelling van cd's, lp's en muziek-dvd's als achtergrondcollectie, aanvullend op de eigen collecties van de bibliotheken.' Binnenkort komt ook de film-dvd-collectie als achtergrondcollectie beschikbaar. CDR/Muziekweb levert ook diensten aan de Vlaamse koepel CultuurConnect.

In het werk is de toenemende digitalisering aan de orde van de dag. 'Er zijn veel (fysieke) collecties, waaronder die van de podiumkunstsector, die om beheer en ontsluiting schreeuwen,' benadrukt Teunissen. Verder gaat de aandacht uit naar versimpeling van de toegang, steeds meer gericht op gebruiksgemak en koppeling van allerlei bestaande collecties, data en open source-toepassingen.

De toekomst is moeilijk te voorspellen. 'De digitalisering zal toenemen ten koste van fysiek gebruik van materialen, maar erfgoed- en collectiebeheer zal blijven en het erfgoed zal steeds toegankelijker worden naarmate meer digitaal ontsloten wordt en beschikbaar komt,' meent Teunissen.

Het wetenschappelijk gebruik en onderzoek van (muziek)data zal leiden

tot nieuwe toepassingen. 'Een functie zoals die van mij bij de CDR, gericht op strategische planning, innovatie en samenwerking, zal op de een of andere manier wel blijven bestaan, maar niet noodzakelijkerwijs in de organisatie zoals die nu is. Het is voorstelbaar dat de collectie

en diensten van de CDR/Muziekweb op een grotere schaal georganiseerd zullen worden rondom muziekarchieven, dus bijvoorbeeld inclusief bladmuziek en nog enkele andere collecties die nog in kelders zijn opgeslagen. Je zou het kunnen vergelijken met het Sound Archive van de British Library of het Deutsche Musikarchiv van de Duitse nationale bibliotheek.'

<

Via Muziekweb is al het uitleenbare materiaal vol-

ledig digitaal ontsloten en zijn via de site fragmenten te beluisteren, evenals themagerichte playlists die volledig te beluisteren zijn.

Ronald de Nijis
Eindredacteur van IP

MISTER SAMEN- WERKING

Martijn Kleppe maakte een bliksemcarrière bij de Koninklijke Bibliotheek. Sinds half maart werkt hij hier als hoofd van de afdeling Onderzoek. Met de nieuwe Onderzoeksagenda hoopt hij op meer samenwerking met het erfgoedveld. Wat beweegt Kleppe?

In 2015 kwam je als Researcher-in-residence bij de Koninklijke Bibliotheek?

‘Als digital humanities-onderzoeker was ik door de Erasmus Universiteit Rotterdam voor zes maanden gedetacheerd bij de Koninklijke Bibliotheek (KB). Ik kende de bibliotheek als klant, omdat ik hier allerlei boeken had aangevraagd voor mijn proefschrift “Canonieke Icoonfoto’s”. Maar ik had geen idee wat er achter de schermen gebeurde. Daar kwam ik al snel achter, want als Researcher-in-residence zit je letterlijk op de afdeling Onderzoek. Daardoor hoor je wat er op de afdeling gebeurt – en je mag ook nog eens aanschuiven bij afdelingsoverleggen.’

Het heeft je ogen geopend?

‘Ik ontdekte dat er meer is dan weten-

schap alleen. En dat er organisaties zijn zoals de KB die niet alleen wetenschappelijk onderzoek doen, maar ook nog eens nadenken hoe ze dat onderzoek voor een breder publiek beschikbaar kunnen maken. Daar word ik heel blij van.’

En toen kwam er een invalbaan bij de KB langs?

‘Nadat ik een paar maanden terug was bij de universiteit, hoorde ik dat twee medewerkers van de afdeling Onderzoek met zwangerschapsverlof zouden gaan. Hun functies waren samengevoegd tot de tijdelijke functie Adviseur Digital Scholarship & Internationale Samenwerking. Mensen in mijn omgeving verklaarden me voor gek dat ik hierop ging solliciteren. Je gaat toch geen vaste aanstelling bij de universi-

De thema's uit de Onderzoeksagenda 2018-2022

Thema 1:

Informatie-
maatschappij:
Welke rol speelt
de KB in een
mondiale
informatie-
samenleving?

Thema 2:

Publicaties: Hoe
definiëren we
‘het geschreven
woord’, wat zijn de
publicaties van de
toekomst?

Thema 3:

Ontsluiten en delen:
Hoe verbeteren we
onze collecties? Hoe
en waar stellen wij
die beschikbaar?

Thema 4:

Klant: Wat doen
onze klanten met
onze diensten,
programma's en
collecties?

Thema 5:

Impact: Hoe weten
we welke invloed
onze activiteiten
hebben in de
maatschappij?

De Onderzoeks-
agenda is te
downloaden
van [zenodo.org/
record/1189198#.
Wt4fJPOWCQ](https://zenodo.org/record/1189198#.Wt4fJPOWCQ).

teit inruilen voor een tijdelijke baan? Toch wilde ik het proberen. Het beviel zo goed dat ik niet meer ben weggaan.'

Wat nam je mee vanuit je achtergrond als wetenschappelijk onderzoeker?

'Na een studie geschiedenis en een promotie heb ik heel veel computer-onderzoek gedaan. Dus ik heb vooral mijn ervaringen met digital humanities ingebracht [= toepassing van informatietechnologieën in het geesteswetenschappelijk onderzoek, red.].'

Je hebt meteen een bliksemcarrière gemaakt, want sinds 15 maart ben je het nieuwe hoofd van de afdeling Onderzoek.

'Mijn tijdelijke contract werd al snel omgezet in een vaste aanstelling. Maar deze stap, na amper twee jaar, heb ik niet meteen zien aankomen.'

Je werkzaamheden voor de Onderzoeksagenda van de KB hebben bij je aanstelling een grote rol gespeeld?

'Samen met mijn collega Adeline van den Berg, die ik indertijd verving tijdens haar zwangerschapsverlof, heb ik het initiatief genomen om een Onderzoeksagenda te schrijven. Voor die tijd werd er altijd een jaarplan opgesteld: wat gaan we het komende jaar doen? Het is voor het eerst dat we als KB zeggen: dit zijn de vijf thema's waar we de komende vier jaar gericht onderzoek naar gaan doen.'

Jullie brengen deze Onderzoeksagenda ook naar buiten.

'Ook dat is voor het eerst. We hebben half maart een middag georganiseerd waarbij we aan collega's, relaties en geïnteresseerden onze agenda presenteerden. Dit past in de netwerkgedachte van onze directeur, Lily Knibbeler. We kunnen als organisatie niet alles alleen. In sommige dingen zijn we best goed of zelfs heel goed, maar in andere dingen zijn andere partijen weer heel goed. En laten we dan vooral de samenwerking zoeken met partijen die bijvoorbeeld

eenzelfde problematiek hebben en die daarvoor oplossingen hebben gevonden.'

Welke input hebben jullie voor de Onderzoeksagenda gebruikt?

'We hebben aan ruim veertig collega's binnen de KB gevraagd wat ze zouden willen weten om de komende vier jaar nog beter hun werk te kunnen doen. Verder hebben we aan externe experts gevraagd wat voor ontwikkelingen ze in de wereld om ons heen zien en welke daarvan de KB raken.'

Het bevragen van collega's buiten de KB was nieuw?

'Nee, want de vijftien medewerkers van de afdeling Onderzoek zijn onze "antennes". Het is hun taak om te kijken wat er om ons heen gebeurt. We hebben iemand die bijvoorbeeld met digitale duurzaamheid bezig is, of met auteursrecht, of met digital scholarship (kijken wat onderzoekers doen met onze digitale collecties). Die blik naar buiten is er dus altijd al geweest, maar weinig zichtbaar voor de buitenwereld. Tenminste, toen ik als onderzoeker bij de KB kwam, had ik hier geen weet van.'

Hoe ziet de KB van de toekomst eruit?

'Naast het bewaren van alle publicaties en erfgoedcollecties is dit in mijn visie ook een digitale plek waar mensen de informatie vinden die ze zoeken. Een plek ook waarvan mensen weten dat de informatie authentiek is en niet gemanipuleerd. Die plek hoeft wat mij betreft niet per se een "bibliotheek" of een "archief" te zijn.'

Kan je dat toelichten?

'We zijn nu grote stappen aan het zetten door delen van onze collectie op Wikipedia te zetten. Wie bij Google zoekt op "Rembrandt", krijgt straks rechts in de knowledge graph [verrijking van de zoekresultaten waarmee je direct in de zoekmachine al een antwoord krijgt op je vraag, red.] informatie over Rembrandt. We moeten op

'Voor het eerst zeggen we als KB: dit zijn de 5 thema's waar we de komende 4 jaar gericht onderzoek naar gaan doen'

dat soort plekken zijn waar de mensen hun informatie zoeken.'

De gebruiker weet dan niet van wie de informatie afkomstig is?

'Inderdaad. Dat is misschien lastig voor ons als instituut, want we hechten veel waarde aan onze autoriteit. Maar nogmaals: we moeten nu eenmaal daar zitten waar de informatie gezocht wordt.'

Hoe komt jouw visie samen in de visie die de KB uitdraagt?

'Dat is die eerdergenoemde samenwerking. Die staat centraal in zowel de visie van de KB als in de Onderzoeksagenda. We moeten niet opnieuw het wiel willen uitvinden, want er zijn andere mensen die sommige dingen al veel beter hebben gedaan. Ook moeten we uitdagingen *samen* aangaan, waarbij we onze eigen expertises en kennis graag delen.'

Daarom is de Onderzoeksagenda als een blauwdruk te leggen op andere organisaties?

‘Ook al zijn de thema’s in de Onderzoeksagenda vanuit de KB geformuleerd [zie kader, red.], ze zijn niet KB-specifiek. Je kunt ’m zo over de gehele erfgoedsector leggen. Een thema is bijvoorbeeld: “Wat bewaar je en hoe bewaar je het?” Kijk naar het Nationaal Archief, daar gelden deze vragen ook. Een ander thema is: “Hoe ontsluit je dat materiaal?” Daar heeft iedereen in de erfgoedsector mee te maken. Als KB hebben we ander materiaal dan Beeld en Geluid, toch hebben we dezelfde onderzoeksvragen. Hoe ga je om met klantgegevens en hoe kunnen we onze klanten nog beter bedienen? Dat geldt voor iedereen in de erfgoed- en bibliotheeksector. En hoe meten we de impact die we als organisatie op de samenleving hebben? Ook hier hetzelfde verhaal. De Onderzoeksagenda

‘Het boek *De Platform-samenleving* heeft me tot het besef doen komen dat de bibliotheek ook een platform is’

is, kortom, een handreiking om al die uitdagingen samen aan te gaan.’

Je wilt problemen sectorbreed aanpakken?

‘Ja, ik geloof daar echt in. Het is een belangrijke stap voor ons als KB, maar eigenlijk moeten we samen met alle instellingen zeggen: dit zijn de uitdagingen die de komende jaren in onze sector gaan spelen. Vervolgens zouden we als sector bijvoorbeeld eens kunnen gaan praten met de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO): Kunnen we een gezamenlijk programma opzetten, waarbij we wetenschappers uitnodigen om op deze thema’s gezamenlijk projecten te gaan ondernemen?’

Nu vindt soms het tegenovergestelde plaats: erfgoedorganisaties concurreren met elkaar bij calls voor onderzoeksprojecten.

‘Ja, dat vind ik heel jammer. Bij sommige calls concurreren we met onze collega’s van Beeld en Geluid, terwijl de thematiek heel vaak hetzelfde is. Dit past ook mooi in de visie van het Netwerk Digitaal Erfgoed: we doen het samen.’

Tegelijkertijd kunnen jullie met de Onderzoeksagenda in de hand scherper kijken naar die calls?

‘Stel: er is een mogelijkheid om subsidie voor een onderzoek te krijgen. Als instelling heb je dan al snel de neiging een voorstel in te dienen. Of stel dat we worden gevraagd mee te doen aan een consortium van verschillende organisaties die samen een onderzoek willen gaan doen. Onze eerste reflex als KB was altijd: we vinden het belangrijk, we moeten meedoen. De Onderzoeksagenda stelt ons nu in staat om gericht te kijken naar de calls.’

Maar past jullie Onderzoeksagenda eigenlijk wel in het netwerkdenken?

‘Als je heel strikt in de leer bent wellicht niet. Maar wat mij betreft is dit een tussenstap. De volgende stap is dat

we binnen elk netwerk dan ook gezamenlijk, als digitaal-erfgoedveld, onze uitdagingen vastleggen en vragen wie aanhaakt.’

In de vacature voor hoofd afdeling Onderzoek werd een kandidaat gevraagd die ‘buiten gebaande paden’ durft te treden? Wat zijn voor jou verrassende, nieuwe wegen?

‘Samenwerken met professionals die niet uit de erfgoedsector komen.’

Zoals?

‘Ik denk aan iemand als Maarten de Rijke. Als computerwetenschapper aan de Universiteit van Amsterdam kijkt hij hoe je op een verantwoorde manier het gedrag van mensen op digitale platforms kunt analyseren. Hij werkt samen met bijvoorbeeld Booking.com en Yahoo, commerciële partijen die drijven op het gedrag van mensen en die hun bezoekers graag iets verkopen. Nu wil de KB haar klanten niets verkopen, wel wil ze haar klanten op een goede, verantwoorde en transparante manier bedienen. Het zou mooi zijn als we de kennis over het klantgedrag op commerciële platforms kunnen vertalen naar onze praktijk.’

Jullie willen erachter komen wat de klant precies doet op jullie platforms?

‘Ja, maar dan wel op een verantwoorde, transparante manier, zodat onze klanten ons ook echt kunnen vertrouwen. En ze moeten die analyse aan of uit kunnen zetten.’

Het platformdenken is voor jou een eyeopener geweest?

‘José van Dijck, Thomas Poell en Martijn de Waal hebben over dit onderwerp een heel mooi boek geschreven: *De Platformsamenleving*. Het heeft me tot het besef doen komen dat de bibliotheek ook een platform is. Als KB hebben we heel veel content, maar die is niet altijd van ons. Net zoals de aangeboden woningen van Airbnb niet van henzelf zijn, maar van particulieren.’

Je denkt ook na over aanbevelingstechnieken?

‘Recommenders zoals “andere klanten kochten ook...” vind ik interessant; bij Bol, Amazon of Netflix trap ik er zelf altijd weer in. Maar voor bibliotheken is het wat mij betreft spannender om een aanbeveling te maken op basis van de *inhoud* van een geleend boek, dus niet op basis van het leengedrag. Als je met slimme technieken hebt gekeken wat de sfeer van het geleende boek was, het land waar het verhaal zich afspeelde, het onderwerp, et cetera, dan kan je als bibliotheek mensen uitdagen om een boek te lezen waar ze nog nooit van gehoord hadden. Op die manier vervullen we onze traditionele rol van de bibliothecaris als gids maar op een nieuwe en digitale manier die past bij deze tijd, onze rijke collecties en gebruikers die dit steeds meer verwachten.’

Wat gaat een bibliotheek op Goeree-Overflakkee van de Onderzoeksagenda merken?

‘Er komt binnenkort een tweede Onderzoeksagenda voor de openbare bibliotheeksector. In die agenda wordt vooral nagedacht over de toegevoegde waarde van de bibliotheken. Er wordt bijvoorbeeld gekeken naar het effect van fablabs in openbare bibliotheken, waar mensen onder meer kunnen leren programmeren. Op korte termijn zal de bibliotheek op Goeree-Overflakkee dus vooral iets merken van de Onderzoeksagenda voor openbare bibliotheken. Maar voor de KB Onderzoeksagenda geldt: we werken eraan om de collectie Nederland optimaal beschikbaar te stellen. Dus: op de langere termijn zal Goeree-Overflakkee hier zeker ook iets van merken.’

Je bent een van de drijvende krachten achter de HackaLODs, de culturele linked open data-hackathons. Waarom ben je hier vanuit de KB zo actief in?

‘De HackaLOD is een initiatief van onderop. Als Netwerk Digitaal Erfgoed zeggen we: we stropen de mouwen op

en we gaan 24 uur in een ruimte zitten om dingen te bouwen. Dat vind ik geweldig.’

Wat levert een HackaLOD op?

‘Mooie apps natuurlijk. Verder doen we inspiratie op om erfgoedcollecties met elkaar te verbinden. Ook leren we hoe we onze collecties moeten aanbieden, zodat mensen van buiten er mooie dingen mee kunnen bouwen. Tot slot is een HackaLOD een belangrijk pre-evenement: we laten aan mensen van buiten de sector zien dat er in de erfgoedwereld spannende dingen gebeuren.’

En dat het leuk is om in de erfgoedsector te komen werken?

‘Dat laatste is voor onze sector een uitdaging. Als ontwikkelaars en iters kunnen kiezen tussen werken bij Google of in onze sector, dan kiezen de meeste toch voor eerstgenoemde werkgever. We moeten dus mensen trekken die een passie hebben voor het erfgoedmateriaal, maar ook IT-kennis in huis hebben. Het afgelopen jaar kwam een derde van de HackaLOD-deelnemers niet uit de erfgoedwereld; daar waren we heel blij mee.’

Je gebruikt in dit interview regelmatig de term ‘ontsluiting’. Een echte bibliotheekterm. Schuilt er diep in je hart een bibliothecaris?

‘Natuurlijk! Ik denk zelfs dat er in elke wetenschapper een bibliothecaris schuilt, want je wilt dat je kennis ontsloten en toegepast wordt. Een wetenschapper schrijft een artikel en daarmee ontsluit hij zijn kennis. Maar dan is hij nog niet klaar, vind ik. Hij moet met zijn artikel de boer op en mensen bereiken.’

Dat is ook iets waar je als hoofd Onderzoek naar streeft?

‘Het is de bedoeling dat een deel van de zaken die we bij de afdeling Onderzoek ontwikkelen, ook in productie worden genomen. Anders gezegd: dat onze gebruikers ze straks kunnen gaan toepassen.’

‘Met HackaLOD laten we aan mensen van buiten de sector zien dat er in de erfgoedwereld spannende dingen gebeuren’

Een voorbeeld?

‘We weten dat er in Delpher veel wordt gezocht op “Tweede Wereldoorlog”. Doordat deze term nauwelijks voorkomt in de kranten uit deze periode van de oorlog, krijgen onze gebruikers weinig zoekresultaten. Daarom is een drietal collega’s nu al twee jaar bezig met het herkennen van entiteiten in grote tekstbestanden. Ze kijken bijvoorbeeld welke termen gerelateerd zijn aan de Tweede Wereldoorlog; hiervoor gebruiken ze onder meer DBpedia. Als een gebruiker straks zoekt naar “Tweede Wereldoorlog”, dan komt er een soort “lusje” en weet het algoritme dat “Tweede Wereldoorlog” kan gaan over razzia, concentratiekampen en wat al niet meer. Vervolgens gaat het algoritme met die zoekvraag door Delpher en dan krijg je nu wel (goede) resultaten. Er is me veel aan gelegen dat dit snel in productie wordt genomen.’

Tot slot: wie is voor jou een inspiratiebron?

‘Iemand die ik bewonder is Ernst-Jan Pfauth, uitgever van het online journalistiek platform *De Correspondent*. Pfauth weet een mooie vertaalslag te maken van theorie naar praktijk. Zijn Medianieuwsbrief vind ik inspirerend door zijn open en leuke observaties. Onlangs beschreef hij zijn ervaringen met de fysieke boekwinkels van Amazon. In tegenstelling tot zijn verwachtingen vond hij het een van de beste boekwinkels die hij ooit bezocht had. Door de manier waarop de boeken gepresenteerd werden, door de context die getoond wordt en door het gemeenschapsgevoel dat de winkel bij lezers creëert. Die laatste twee op basis van het gedrag van de online klanten. Een prachtige parallel met de mogelijke ontwikkelingen in de bibliotheeksector. Daarnaast vind ik zijn manier van omgaan met informatie echt tof: je moet niets voor jezelf houden, maar alles delen op alle mogelijke manieren. Dat past mooi in die samenwerkingsgedachte.’

Een academische tegenbeweging

Nieuwe platformen voor het delen van academische artikelen zien het licht. Ze vormen een tegenbeweging tegen grote commerciële partijen die het niet zo nauw nemen met eigenaarschap. Verrassend genoeg zitten achter de nieuwe initiatieven vaak de wetenschappers zelf.

Jeroen Sondervan
Open Access Publishing Consultant
bij Utrecht Universiteitsbibliotheek

Vrijwel iedereen in Nederland maakt gebruik van Facebook om verhalen, vakantiefoto's en borrelpraat te delen. Naast dit soort sociale netwerken, gericht op de privésfeer, zijn er ook online netwerken voor het delen van wetenschappelijke literatuur. De bekendste voorbeelden zijn Academia.edu en ResearchGate (zie kader).

Commerciële belangen

Deze netwerken voor academici zijn doorgaans in handen van commerciële bedrijven, veelal met een missie die

wordt gestuurd door de grillen van aandeelhouders en investeringsmaatschappijen. Het gebruik van de functionaliteiten van deze platformen is vaak gratis. En daar schuilt een addertje onder het gras. Want de regel in de online platformwereld is: heeft de gebruiker gratis toegang, dan is de gebruiker het product. Gebruikersgegevens en -profielen zijn immers geld waard op bijvoorbeeld de advertentiemarkt. Zo heeft Academia.edu al vaker gehint op de mogelijke verkoop van gebruikersdata aan andere bedrijven. Om steeds meer data te kunnen verzamelen, worden gebruikers op een vervelende

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**IP kun je
voortaan ook
online
lezen**

**De jaar-
gangen
2012-2017
zijn full-text
en als pdf
te lezen.
Plus de
reeds
verschenen
edities
van 2018***

* De laatste negen verschenen edities van IP zitten achter een 'slotje'. Abonnees via Aboland hebben inloggegevens toegestuurd gekregen. Abonnees via de KNVI loggen in via Mijn.KNVI.nl.

manier benaderd. De afgelopen jaren is er veelvuldig kritiek geweest op hoe deze platformen gebruikers (en niet-gebruikers, verkregen via adresboeken) spammen om onderzoek te uploaden en te delen.

Open access?

Een veelgehoord argument voor het gebruik van deze commerciële deelplatformen is dat onderzoekers op deze manier in open access publiceren (dus vrij toegankelijk voor iedereen). Dit is onzin.

Allereerst dient een onderzoeker zich te registreren en hij moet er dus mee instemmen dat zijn profielgegevens worden toegevoegd aan de databerg van het betreffende platform. Open access voor wetenschappelijke artikelen en boeken betekent in de regel dat het materiaal zonder restricties (inloggen) gedownload kan worden én zonder restricties (copyright) kan worden verspreid, gedeeld en hergebruikt. Dit is bij deze deelplatformen lang niet altijd het geval omdat doorgaans om een inlog wordt gevraagd.

Bovendien nemen de commerciële platformen het niet zo nauw met auteursrechtelijk beschermd materiaal. Grote uitgeverijen, zoals Elsevier, hebben al regelmatig geëist dat artikelen van een deelplatform werden gehaald vanwege inbreuk op copyright. Dit gaat vanzelfsprekend op voor artikelen waarbij het copyright is afgedragen aan de uitgever (vaak artikelen die niet in open access worden gepubliceerd). Het is niet bekend of er ook artikelen bijzitten die onder een non-exclusieve, non-commerciële licentie zijn uitgegeven, maar dat is zeer aannemelijk.

Tot slot dienen de commerciële deelplatformen een heel ander nut dan de tijdschriften bij uitgevers en repositories bij universiteiten, namelijk sociale (academische) profilering. De academische tijdschriften en repositories zijn betrouwbare vehikels voor wetenschappelijke literatuur omdat door middel van inhoudelijke toetsing (redactieraden, peer review, et cetera) en standaardisering (zoals permanente links, metadata protocollen en archivering) een gegarandeerde kwaliteit wordt gewaarborgd. Dat is bij de bo-

**'Er is veel-
vuldig kritiek
geweest op
hoe de
commerciële
platformen
gebruikers
spammen
om onder-
zoek te
uploaden
en te delen'**

vengeoemde commerciële platformen geenszins het geval.

Bottom-up

Is het dan alleen kommer en kwel? Nee, gelukkig niet. Er gaan steeds meer stemmen op, vooral vanuit de wetenschappers zelf, om met duurzame, maar bovenal eerlijke alternatieven te komen. Delen is niet erg en sociale netwerken zijn dat ook niet, maar deze diensten zouden idealiter non-profit moeten zijn en het liefst ook nog door wetenschappers (of wetenschappelijke instellingen) zelf gerund moeten worden. Onlangs zijn er twee interessante startups ten tonele verschenen die concurreren met de commerciële deelplatformen, namelijk Humanities Commons en ScholarlyHub.

Oplossing voor geesteswetenschappen?

Humanities Commons ging eind 2016 live en bouwt voort op het in 2013 gelanceerde MLA Commons-platform. Kortgezegd is het een netwerk-, deel-, publiceer- en archiveringsplatform ineen. Zoals de naam al aangeeft, is het puur gericht op onderzoekers in de geesteswetenschappen.

Het grote verschil met Academia.edu en ResearchGate? Humanities Commons is open access, open source en non-profit (gesubsidieerd) en wordt volledig door wetenschappers gerund. De combinatie van een community-platform en de mogelijkheid om op een duurzame manier artikelen en boeken maar ook andere formaten (zoals video en datasets) in de CORE-repository op te slaan, is een fijne uitbreiding op de eerder genoemde commerciële netwerken, waar wetenschappers vaak alleen pdf's kunnen delen.

Preprints en postprints

Humanities Commons sluit met zijn platform aan op een interessante ontwikkeling in de wetenschappelijke communicatie: de zogenaamde preprints (artikel voor peer review) en postprints (artikel na peer review). Dit zijn auteursversies en niet de uiteindelijk gepubliceerde versie (uitgeversversie) in een tijdschrift (of boekenserie). In verschillende disciplines is het al jaren gebruikelijk om deze pre-versies te deponeren en met peers te delen, voordat er ook maar iets is gepubliceerd in een tijdschrift.

Dit gebeurt via vrij toegankelijke preprintservers. De bekendste voorbeelden zijn ArXiv (1991) voor bètastudies en het SSRN (1994) voor de sociale wetenschappen. In de afgelopen vijf jaar is het aantal preprintservers voor andere disciplines enorm gegroeid. Zo beschikken vakgebieden als biologie (bioArXiv), rechten (LawArXiv) en psychologie (PsyArXiv) inmiddels ook over een dergelijke server.

Uniek Humanities Commons richt zich dus ook op het uploaden van die voorlopige versies van manuscripten. Zonder twijfel kan dit uniek worden genoemd, omdat deze traditie in de geesteswetenschappen nog niet of nauwelijks bestaat. Een van de voordelen van deze manier van publiceren is snelheid. Vakgenoten zijn vlug op de hoogte van een onderzoek. Want een definitieve peer reviewed versie mag dan wel een artikel opleveren dat kan worden opgevoerd op de lijst van wetenschappelijke publicaties van een onderzoeker, voor het wetenschappelijk debat duurt het publiceren in tijdschriften doorgaans veel te lang. Interessant is het om te zien hoe zich dit voor de geesteswetenschappen zal ontwikkelen, en in hoeverre Humanities Commons iets in de huidige publicatiecultuur kan doorbreken.

Uitbreiding in het veld

In oktober 2017 hebben onderzoekers, vanuit Nederland, de handen ineen

'Een grote groep wetenschappers begint in te zien dat er meer is dan de verslavende werking van social media'

geslagen en het crowdfundingproject ScholarlyHub opgestart. Ze willen een online sociaal netwerk bouwen, gefinancierd met donaties en subsidies. Evenals Humanities Commons heeft ScholarlyHub als uitgangspunten open access, open source en non-profit. Het project volgt expliciet de principes van 'open wetenschappelijke infrastructuur' die door een groep wetenschappers in de afgelopen periode zijn opgesteld. De initiatiefnemers scharen zich achter de principes van bestuur (governance), duurzaamheid (sustainability), borging (insurance) en implementatie (implementation).

Met deze principes proberen de opstellers een raamwerk te bieden om dergelijke nieuwe platformen duurzamer (in de grootst mogelijke betekenis van het woord) in te richten. In het verleden zijn er nogal wat bottom-up initiatieven en zelfs institutionele platformen gesneuveld omdat één of meerdere van bovenstaande principes niet goed waren doordacht.

Verschillen

Er zijn enkele verschillen met Humanities Commons. In de eerste plaats staat ScholarlyHub open voor alle academische disciplines. Maar naast sociale functionaliteiten wil ScholarlyHub het ook mogelijk maken om zelf tijdschriften in het platform aan te maken. Het wil dus eigenlijk een totaalpakket aanbieden en hiermee de concurrentie aangaan met zowel bestaande academische sociale netwerken als uitgeverijen.

Gevoelige snaar

Of deze bottom-up startups het kunnen opnemen tegen de grote commerciële platformen, is moeilijk te voorspellen. Feit blijft dat er een gevoelige snaar is geraakt. Bovendien begint een grote groep wetenschappers in te zien dat, hoe egostrelend de likes en shares ook zijn, er meer is dan de verslavende werking van social media en de rol die grote mediabedrijven en adverteerders daarin spelen. Het gaat in dit geval niet om vakantiekiekjes, maar om wetenschappelijk onderzoek dat op een duurzame manier verspreid en gedeeld zou moeten worden.

61 vs 4 miljoen gebruikers

Op sociale netwerken als Academia.edu en ResearchGate kunnen onderzoekers artikelen uploaden en vervolgens delen via dezelfde social media-technieken als bij Facebook. Denk daarbij aan: het zichtbaar maken van volgers en waarderingen, aanmaken van een profiel, delen van berichten en toegang tot gebruiksstatistieken. Academia.edu is in 2008 als startup met venture capital gefinancierd. Inmiddels claimt het netwerk rond de 61 miljoen leden te hebben; de site herbergt meer dan 20 miljoen academische artikelen. Ook ResearchGate bestaat bijna 10 jaar, maar is met (naar eigen zeggen) iets meer dan 4 miljoen actieve gebruikers een stuk kleiner dan Academia.edu.

Open data in Chattanooga revisited

Edwin Mijnsbergen

Redacteur van IP en freelance
informatiespecialist

In 2015 besteedde IP aandacht aan de open data portal van de stad Chattanooga, Tennessee.

Hierbij werken de gemeente van Chattanooga, de lokale openbare bibliotheek en de organisatie Open Chattanooga Brigade samen. Hoe is het deze portal vergaan?

Het samenwerkingsverband tussen gemeente, openbare bibliotheek en Open Chattanooga Brigade geeft burgers via een portal toegang tot de publieke data van de stad. Op die manier kunnen de inwoners van Chattanooga zich informeren, problemen oplossen en meedoen binnen de lokale gemeenschap.

In 2015 stond het project al stevig in de steigers. Bezoekers hadden toen de beschikking over een hoeveelheid datasets, die waren verwerkt tot een paar apps en infographics, zoals *chattcrimes.com*, een *heatmap* waarop je precies kunt zien in welke gebieden van de stad de meeste criminaliteit is.

Nieuwe toepassingen

Omdat het project toen nog volop in ontwikkeling was, waren wij benieuwd wat de status van de open data portal tweeënehalf jaar later is. IP nam daarom recent contact op met Melinda Harris, open data specialist bij de gemeente

Chattanooga. Als haar verhaal een ding duidelijk maakt, is het dat *data.chattlibrary.org* flink is gegroeid. De portal telt nu onder meer 130 datasets (waarvan 111 externe), 81 tabellen, 76 kaarten en 41 zogenoemde datalenzen.

Maar interessanter dan dat is het om te zien welke nieuwe toepassingen er zijn ontwikkeld op basis van die open data. Vermeldenswaardig zijn *City Insider*, de *Open Budget App* en *Find your officer*. Met die laatste app kun je via een kaart van de stad in contact komen met de wijkagent van dienst in jouw buurt, de *Open Budget App* biedt een gedetailleerd inzicht in de begroting en de bestedingen van de gemeente Chattanooga en *City Insider* geeft met behulp van een stadsplattegrond inzicht in alle ongevallen, overtredingen en misdaden in een bepaald gebied.

Tot in detail

Een beetje rondklikken in de apps geeft een goede indruk van de mogelijkheden. Zo zie je bijvoorbeeld dat er op 18 januari iemand werd gearresteerd

‘Het zijn werkelijk nuttige tools, die je de burgers van iedere stad zou gunnen’

in een bepaalde straat, voor openbare dronkenschap. Er worden geen namen genoemd, maar wel registratienummers. Rechts van de kaart krijg je ook meteen tabellen in beeld die – in dit geval – misdaadtrends laten zien voor een bepaald gebied, of zelfs voor een bepaalde datum of tijdstip. De opgevraagde gegevens kunnen eenvoudig worden gedownload.

Die gedetailleerdheid zie je ook terug in de *Open Budget App*. Op de startpagina begin je met het totale budget van de gemeente, waar je vervolgens op door kunt klikken totdat je bij de uitgaven op wijk- of afdelingsniveau bent. De zoek-

vermelden waard. Het politiekorps van de stad koos er bewust voor om juist met dit instituut samen te werken. In een artikel op *Police Data Initiative* wordt dat als volgt gemotiveerd:

- > bibliotheken zijn heel goed in staat om overheidsdata en de gemeenschap samen te brengen, juist omdat ze goed zijn in het verzamelen van informatie en het bijeenbrengen van burgers;
- > bibliothecarissen kunnen fungeren als tolken en gidsen; zij zijn goed in staat om overheidsjargon te vertalen naar gewone taal;

‘Marketing en het leggen van verbindingen met het publiek zijn duidelijk niet de sterkste kanten van dit project’

derland bestaan. Ik ken ze in ieder geval niet. De open data portal is een prachtproject. Maar je moet het ook niet mooier maken dan het is. Uit de jaarverslagen komt tevens naar voren dat het gebruik van de website in 2017 flink is gedaald ten opzichte van het jaar ervoor. Van 201.000 pageviews naar 68.000. Ook op sociale media is de nieuwsstroom behoorlijk opgedroogd en de Facebookpagina van de speciaal ontwikkelde chatbot van het project heeft maar een handjevol volgers.

Marketing en het leggen van verbindingen met het publiek zijn duidelijk

Foto: Bryce Edwards; fotomontage: Eric van den Berg

resultaten kun je op diverse manieren weergeven.

Het zijn werkelijk nuttige tools, die je de burgers van iedere stad zou gunnen. Of zoals een projectverslag van Chattanooga het stelt: ‘De meeste mensen zijn zich niet bewust van de hoeveelheid informatie die is op te vragen bij een gemeente. Ze zijn aangenaam verrast als die informatie op behapbare wijze inzichtelijk wordt gemaakt’.

Rol van de bibliotheek

De specifieke rol van de openbare bibliotheek binnen dit project is ook het

- > bibliotheken investeren ook in het toegankelijk maken van overheidsinformatie voor laaggeletterden of mensen die het slachtoffer zijn van de digitale kloof;
- > bibliotheken hebben wél het personeel om bronnen en data te verzamelen, onderhouden en ontsluiten, daar waar overheidsorganen als de politie die meestal niet hebben.

Minder sterke kanten

Als je de ontwikkelingen rondom open data in Chattanooga bekijkt, vraag je je af of zulke initiatieven ook in Ne-

niet de sterkste kanten van dit project. In het laatste jaarverslag staat weliswaar dat er plannen zijn om de betrokkenheid van de gemeenschap te verbeteren, maar dat wil men doen met trainingen, en met de inzet van die genoemde chatbot. De korte aandachtsspanne van het online publiek heeft waarschijnlijk wel meer nodig dan dat alleen. <

→ Ga voor de noten bij dit artikel naar informatieprofessional.nl/2018/04/open-data-chattanooga-revisited/

Mirjam Schaap

Adviseur verwerving en
ontsluiting digitale
particuliere archieven
bij Stadsarchief Amsterdam

'Archives in mist naar de

Het zeventiende jaarboek van de Stichting Archiefpublicaties, *Archives in liquid times*, biedt veel reflectie op de veranderende archiefwereld, maar hoe zit het met de oplossingen?

Frans Smit, Arnoud Glaudemans
en Rienk Jonker (red.),
Archives in liquid times.
's-Gravenhage, Stichting
Archiefpublicaties, 2017.

ISBN EAN 978-90-71251-45-0.

Als pdf gratis beschikbaar via
tinyurl.com/y9faew7x.

De archiefwereld staat voor grote veranderingen. De digitalisering zorgt voor een enorme toename aan informatie en dus aan mogelijk archiefmateriaal, dat bovendien veel ongrijpbaarder is dan papier. Hoe, waarom en wanneer bewaar je bijvoorbeeld een website, sociale media of een ongeordende mailbox?

Archivarissen die op zoek zijn naar praktische oplossingen voor dit soort vraagstukken zullen die in het nieuwe jaarboek van de Stichting Archiefpublicaties, *Archives in liquid times*, niet vinden. De redacteurs zijn namelijk te rade gegaan bij de informatiewetenschap. Dat levert een conceptuele en soms zelfs speculatieve bundel op, die meer vragen oproept dan beantwoordt.

Onzekerheid

Liquid is misschien nog het beste te vertalen met 'onzeker'. Waar de archivistisch voorheen een overzichtelijke wetenschap was, met een goed uitgewerkt en duidelijk in de praktijk te brengen begrippenkader, is dat door de digitalisering op losse schroeven komen te staan. De 'papieren' archieftheorie stelt

dat een archief 'een geheel aan archiefbescheiden is' dat als het ware vanzelf ('organisch') ontstaat omdat de vorm van dat archief bepaalde functies en taken uitoefent.

In meerdere artikelen in de bundel wordt de houdbaarheid van klassieke archiefbegrippen als authenticiteit, context en herkomst erkend, en wordt gezocht naar toepassingen ervan op digitale archieven. Hoe garandeer je bijvoorbeeld de authenticiteit van een digitaal 'record'? Hoe behoud je de context wanneer data door meerdere mensen/instellingen wordt gecreëerd, gedeeld en hergebruikt, en met behulp van onbekende of onduidelijke algoritmen raadpleegbaar wordt gemaakt?

Zoektocht

Bij hun zoektocht naar houvast in deze verwarrende tijden hebben de redacteurs zich laten leiden door de informatiefilosof Luciano Floridi. Helaas maken de redacteurs in hun inleiding niet duidelijk waarom nu zo specifiek voor Floridi is gekozen (hij was in 2014 keynotespreker op de KVAN-dagen), noch wat zijn gedachtegoed inhoudt. Pas op het einde van de bundel wordt iets van zijn ideeën duidelijk in het in-

liquid times'

vertaalslag

praktijk

terview dat de redacteurs met hem hebben gehad. Dan blijkt Floridi reserves te hebben bij de stellingen van de redacteurs. Bijvoorbeeld dat je een digitaal *record* niet langer kunt beschouwen als een object, maar als een functionaliteit. Floridi benadrukt juist het materiële van digitale informatie; denk maar eens aan al die datacenters die we ervoor nodig hebben. Als een datacenter door een (natuur)ramp wegvalt, is de informatie ook weg. Uiteindelijk is ook al het digitale fysiek.

Zowel het interview met Floridi als dat met emeritus-hoogleraar archiefwetenschap Eric Ketelaar vormen voor mij het hoogtepunt van het boek, omdat de redacteurs zich hier erg open, leergierig en zelfs kwetsbaar opstellen en beide geïnterviewden kritisch en doordacht ingaan op de vragen van de redacteurs. De interviews geven de zoektocht van de redacteurs, en met hen van veel archivariissen, bijzonder goed weer.

Praktische oplossingen?

Veel van de artikelen in de bundel vragen nogal wat theoretische achtergrond en analytisch denkvermogen van de lezer. In zijn voorwoord stelt Eric Ketelaar dat 'in de praktijk werkzame ar-

chivarissen zich niet realiseren dat veel, zo niet alle beheersmatige of praktische vragen fundamenteeler kunnen worden opgelost als men zich enige theoretische en methodologische reflectie toestaat'. Die reflectie, en wel iets meer dan *enig*, biedt de bundel zeker. Maar hoe zit het met de oplossingen?

Het enige artikel dat een duidelijke vertaalslag maakt naar de praktijk is de tweede van een tweetal bijdragen van Geert-Jan van Bussel. Van Bussel presenteert hierin zijn 'Archive-as-Is'-model. Een pragmatisch model dat door organisaties en bedrijven gebruikt kan worden voor de inrichting van een informatiemanagementsysteem. Het model richt zich niet louter op verantwoordings- en (historisch) culturele waarde van archieven, maar benadert archieven vanuit de organisatie en haar business-strategieën. Van Bussel somt negentien processtappen op voor het informatiebeheer, die interessant zijn omdat deze niet uitgaan van *hoe* je moet archiveren, maar van het *waarom* en het *wat*.

Antropologische aanpak

Wat de praktijkarchivaris nu eigenlijk met een model aan moet, is de vraag.

'Informatie-filosoof Floridi benadrukt juist het materiële van digitale informatie; denk maar eens aan al die datacenters die we ervoor nodig hebben'

Professor archief- en informatiewetenschappen Fiorella Foscari en wetenschapshistoricus Juan Ilerbaig benadrukken in hun artikel de rol van de mensen die de op de modellen gebaseerde systemen moeten gebruiken, en dat lang niet altijd – of eerlijk gezegd eigenlijk nooit – volgens de regels doen.

De auteurs maken gebruik van de zogeheten 'genetheorie' om op haast antropologische wijze te onderzoeken hoe bepaalde informatiesoorten binnen verschillende gemeenschappen worden gebruikt. Ik vraag mij af of het interessant zou zijn deze theorie te gebruiken bij het waarderen en selecteren van e-mail, in plaats van dat voornamelijk als een technisch probleem te zien?

Betekenisvol model?

Het artikel van redacteur Rienk Jonker over het 'Leeuwarder Informatie Model' is een voorbeeld van hoe juist de praktijk kan inspireren tot een nieuwe theorie. Het model bestaat volgens de auteur uit drie basale, onderling gerelateerde elementen: context, informatieobject en activiteit, waarvan de som betekenisvolle informatie is. Nu zegt mij dit niet zoveel, dus hoopte ik in het artikel op een voorbeeld van hoe dit model wordt toegepast.

Tevergeefs, en dat is ontzettend jammer. Temeer daar zijn oplossing, aldus de auteur, zo eenvoudig en voor de hand liggend is. Ik zou graag lezen hoe je op basis hiervan een documentmanagementsysteem kunt inrichten of nieuwe beschrijfsstandaarden kunt formuleren. Of ik zou ten minste één voetnoot willen aantreffen die naar een praktijkstudie verwijst. Helaas, we moeten het doen met de voor mij volstrekt onbegrijpelijke opmerking dat: 'The model based on the concept of "something" represents meaningful information as the only constant factor in a continuum of time and space'.

Tijdens het lezen van deze inspirerende en bij tijden soms frustrerende en onbegrijpelijke bundel ervaar je gegarandeerd de *liquidity* aan den lijve. En dat is misschien wel eens nodig om tot de noodzakelijke omslag van papier naar digitaal te komen.

Wonen en werken in een krimpregio (1)

Wonen en werken in een krimpregio: Bianca Pauwels weet er alles van. Ze is mediathecaris op het Zwin College in Oostburg: een openbare school die voortgezet onderwijs biedt aan leerlingen van lwoo, vmbo, havo en vwo. Oostburg maakt deel uit van de gemeente Sluis, een van de drie gemeenten in Zeeuws-

Vlaanderen. Was Zeeuws-Vlaanderen altijd al een dunbevolkt gebied, de laatste jaren is het aantal inwoners verder afgenomen. Behalve vergrijzing is vertrek vanwege studie of werk de belangrijkste reden.

Onderzoek toont aan dat ouders de nabijheid van een school belangrijker vinden dan de identiteit ervan.

Vijfendertig kilometer fietsen of een uur met de bus reizen is geen optie. Daarom wachten veel

ouders de ontwikkelingen niet af en melden hun kinderen aan bij een school in België. Inmiddels zouden al zo'n 700 leerlingen hun weg hebben gevonden naar een school over de grens.

Telde het Zwin College in 2014 ruim 1000 leerlingen, in 2018 is dit teruggelopen tot iets meer dan 850. Wat merkt Bianca van deze leegloop? 'De gemeente Sluis zocht een nieuwe ruimte voor de openbare bibliotheek, omdat het gebouw waarin zij zaten gesloopt zou worden. Doordat onze school minder leerlingen heeft, was er ruimte beschikbaar.'

Zo'n besluit tot inhuizing van de openbare bibliotheek heeft nogal wat praktische consequenties, weet Bianca: 'Al snel werd duidelijk dat het niet verstandig is om de collecties van de openbare en de schoolmediatheek samen te voegen, omdat de mediatheek een heel andere doelgroep heeft. Al staan beide collecties in één ruimte, ze zijn wel gescheiden.'

De mediatheek dient ook als studieruimte. Bianca: 'Op woensdagmiddag en vrijdagmiddag lopen basisschoolleerlingen van de openbare bibliotheek hier luidruchtig te spelen, terwijl onze leerlingen proberen te leren. Dat is niet altijd even handig.' (wordt vervolgd)

Tineke van Ommeren, voorzitter BMO en mediathecaris
De Noordgouw in Heerde

Resultaten Kwaliteitsmonitor 2017

Archiefonderzoekers in Nederland zijn tevreden over de dienstverlening van archiefinstellingen. Dat blijkt uit de Kwaliteitsmonitor Dienstverlening Archieven 2017. KVAN/BRAIN voert dit onderzoek tweejaarlijks uit met en voor de instellingsleden. Dit jaar deden 34 instellingen mee en vulde een recordaantal van ruim 3.600 respondenten de enquête in. Zij geven de

archiefinstellingen gemiddeld een 7,9 als rapportcijfer. Na een dalende trend in de periode 2003-2011 (van 8,1 naar 7,7) en een stabiele situatie in de jaren 2011-2015 (7,7) is de waardering van de bezoekers voor het eerst sinds 2003 weer gestegen. Dat geldt zowel voor het oordeel over de fysieke voorzieningen als over de online voorzieningen.

Archief 2.0 migreert naar KIA

Het is bijna zover: Archief 2.0 gaat migreren naar KIA, het Kennisnetwerk Informatie en Archief. Daarin werken Nationaal Archief, KVAN/BRAIN en Archief 2.0 samen aan kennisdelen. De definitieve migratie staat gepland van 20 tot 23 april. Op Archief 2.0

vind je alle informatie over wat er gaat gebeuren, wat niet en wat het resultaat zal zijn. De url archief20.org (en zoveel mogelijk directe links naar alle content!) zal vanaf 23 april doorverwijzen naar kia.pleio.nl. Vanaf dan leeft Archief 2.0 door in dit nieuwe kennisnetwerk.

Stuk van het jaar

In 2018 vindt voor de vierde keer de verkiezing plaats van het Stuk van het jaar. 'Op-stand' is het thema, in aansluiting op dat van de Maand van de Geschiedenis. Hoe je mee

kunt doen, lees je in de eerste van een reeks speciale nieuwsbrieven die de organisatoren in de aanloop naar de verkiezing uitbrengen. Meld je aan op stukvanhetjaar.nl.

Kijkje in de keuken bij Wageningen University and Research (WUR) Library

Op 15 maart kwamen 40 informatieprofessionals naar Wageningen, waar bibliotheekdirecteur Hubert Krekels en zijn team enthousiast over het thema 'samenwerken' vertelden.

Wageningen University and Research (WUR) Library

Foto: KNVI O&O

Via pop up libraries buiten de bibliotheek kom je makkelijk in contact met studenten. Hen meer betrekken bij de bibliotheek en laten zien dat de bibliotheek meer is dan alleen een studieplek, is het doel van het student engagement-programma van de WUR Library. De Wageningse collega's leerden van studenten dat een activiteit van de bibliotheek óf moet bijdragen aan studievaardigheden óf zo leuk is dat het de importantie van wat de student aan het doen is, overstijgt. De pop up library wordt ook ingezet bij faculty liaison. Docenten en onderzoekers worden attent gemaakt op de hulp vanuit de bibliotheek bij onder andere

onderzoeksdatamanagement en open access publiceren. Voor kleinere bibliotheken als die van de WUR is samenwerking belangrijk. Met de TU Delft sluit de WUR gezamenlijk zogenaamde small deals af met uitgevers, ontwikkelen ze een bewaarbeleid voor fysieke objecten en organiseren ze gezamenlijk het IBL voor de twee instellingen. In UKB-verband heeft de WUR de Journal Browser ontwikkeld. Een tool waarmee onderzoekers in één oogopslag kunnen zien in welk tijdschrift je open access kunt publiceren, tegen welke kosten en welke alternatieve tijdschriften er zijn om in te publiceren.

We sloten de middag af met de achtergronden bij de herinrichting van de bibliotheek, waarna een rondleiding niet mocht ontbreken. (Voor foto's van het bezoek van KNVI/O&O zie tinyurl.com/ydh5xklb.)

SAVE THE DATE

Dinsdag 5 juni 2018: O&O-middag, thema 'Ga voor groen'. Hoe groen is je digitale collectie? Wat kun je zelf aan groen doen? Zijn er klimaatneutrale depots?

Informatiespecialisten gezondheidszorg bouwen samen zoekblokken

Een werkgroep binnen de Afdeling Biomedische Informatie (BMI) werkt al jaren onder leiding van Hans Ket (Vrije Universiteit) samen door zoekblokken (search blocks) te delen. Een zoekblok is een verzameling termen voor het zoeken in een database naar één concept van een onderzoeks- of klinische vraag. Door het verzamelen en delen van zoekblokken voor veelvoorkomende concepten binnen de gezondheidszorg, profiteren we van elkaars expertise.

Sinds eind 2017 zijn deze search blocks in een nieuw jasje gestoken (zie www.bmi-online.nl/searchblocks/). Ze zijn beter doorzoekbaar en van commentaar voorzien

op een interactieve website, gehost door de VU. Door te zoeken op concept en filteren op database, vind je een zoekstring in de syntax van de gekozen database. De

zoekblokken zijn ontwikkeld door collega's, hebben zich bewezen in de praktijk en zijn beschikbaar voor hergebruik. De BMI-zoekblokken leveren zoekstrings voor ruim 300 concepten. Ze zijn te gebruiken in veelgebruikte biomedische databases en interfaces zoals PubMed/Medline, Embase, Cinahl, PsycInfo, Cochrane Library, Ebsco en Ovid. De BMI-zoekblokken worden al jaren intensief gebruikt. We verwachten dat met de nieuwe interactieve site het gebruik verder zal toenemen. Binnen de European Association for Health Information and Libraries (EAHIL) heeft een werkgroep bestaande uit

Gerdien de Jonge (Erasmus MC), Regina Küfner Lein (University of Bergen, Norway) en Marli van Amsterdam (Zorginstituut Nederland) een portal (sites.google.com/site/eahilblocks/homepage) ontwikkeld, waarop verschillende zoekblokkensites internationaal verzameld zijn. Via deze portal, die nog in ontwikkeling is, kan doorgeïntekend worden naar circa vijftien sites met zoekstrings en gevalideerde filters voor hergebruik in databases. Voor informatieprofessionals biedt deze portal een overzicht van de belangrijkste initiatieven en organisaties voor het delen van biomedische zoekstrings.

KBenP

meer waarde uit informatie

ADVIES

APPS

BUSINESS
INTELLIGENCE

CONTENT

SEARCH

TALENT

ZAAKGERICHT
WERKEN

FAIRPOINT

GO OPLEIDINGEN

SMARTSHORE

UITGEVERIJ IP

De KBenP Groep helpt u uw informatievoorziening op een hoger plan te brengen en voortdurend verder te verbeteren.

KBenP doet dit door te inspireren, te innoveren en praktisch bruikbare en succesvolle resultaten op te leveren.

KBenP werkt vanuit gedegen vakken, ervaring en competenties. Alle facetten van informatievoorziening, -management en -beheer zijn ons vak.

KBenP levert waar voor geld. Onze cultuur is no-nonsense: afspraak is afspraak.

RECRUITER ERWIN LA ROI: EMPATHIE IS DE BELANGRIJKSTE SKILL

Dafne Jansen
Redacteur van IP
en projectmanager
bij de Universiteit Utrecht

Kun je schetsen hoe werving en selectie er in de begintijden van Hatch uitzag?

'Ik had een database met cv's van informatieprofessionals, die voor een groot deel bestond uit alumni van IDM-opleidingen. Met de kandidaten in die database kon ik negentig procent van de vacatures vervullen.'

... maar met het verdwijnen van de IDM-opleidingen is dat veranderd?

'In een paar jaar tijd is de hoeveelheid vacatures die ik op die manier kan vervullen gehalveerd. Dat heeft niet alleen te maken met het verdwijnen van de opleidingen, maar ook met het feit dat de markt andere vragen is gaan stellen.'

Kun je daar een voorbeeld van geven?

'Er is veel vraag naar informatiemangers. Soms wordt expliciet naar iemand met een IT-achtergrond gezocht, maar in mijn ervaring matcht dat vaak niet. Wat bedrijven zoeken zijn professionals die zich snel de werkomgeving eigen kunnen maken, de organisatie kunnen doorgronden, gemakkelijk met iedereen in gesprek zijn en kunnen bepalen wie de belangrijkste stakeholders zijn.'

Wat voor soort kandidaat zoek jij in zo'n geval?

'Dat kunnen mensen uit allerlei studierichtingen zijn, van geschiedenis tot antropologie. Maar vaak zijn het wel jonge academici die voldoen aan dit profiel: analytisch,

Foto: Judith Leroy

Werving- en selectiebureau Hatch bestaat in 2018 twintig jaar. Oprichter Erwin la Roi heeft de arbeidsmarkt voor informatieprofessionals zien veranderen. Hoe beweegt hij als recruiter mee met de marktontwikkelingen?

communicatief, organisatiesensitief. Deze groep komt vaak via een traineeship het vakgebied inrollen, ontdekt hoe uitdagend en gevarieerd het werk is, en blijft er dan werkzaam. Maar het is een lastig te identificeren groep.'

Hoe ziet werving bij Hatch er anno 2018 uit?

'Tegenwoordig ben ik veel actief op LinkedIn, om bijvoorbeeld die juniors te vinden die na hun traineeship in het vakgebied willen blijven werken. Maar omdat ze nooit opgeleid zijn als informatieprofessional, kost het relatief veel tijd om een relatie op te bouwen en om goed voor het voetlicht te brengen wat mijn klanten (werkgevers) bezighoudt en welke uitdagingen er liggen. Ook is mijn informele netwerk steeds belangrijker geworden; onderling doorverwijzen naar mensen die misschien wel toe zijn aan een volgende stap.'

Wat voor trends zie jij op de arbeidsmarkt die interessant zijn voor informatieprofessionals?

'In zijn algemeenheid kun je stellen dat er een grote vraag is, en dat er in mijn ogen te weinig goede mensen zijn om aan die vraag te voldoen. Maar dat is moeilijk te meten, omdat er niet expliciet wordt gevraagd naar informatieprofessionals. Er is ontzettend veel vraag naar mensen die de schakel tussen de techniek en de gebruiker kunnen vormen. Je ziet ook veel klassiek-informatiespecialistenwerk in een nieuw jasje: grote webshops, of een site als beslist.nl, grossieren in informatie die op een zinvolle manier geclassificeerd moet worden, maar niemand denkt daarbij aan mensen met een bibliotheek- of archiefachtergrond. Misschien komt dat ook door de associatie met rust, orde en een statische werkomgeving, en dat is in een steeds sneller veranderende wereld niet aantrekkelijk.'

Wat is volgens jou de belangrijkste skill voor een informatieprofessional in 2018?

'We hebben er net al een aantal genoemd, maar het belangrijkste voor mij is empathie. Een goed gesprek kunnen voeren, maar vooral je kunnen verplaatsen in de ander. Dan kun je pas echt die schakelfunctie tussen de techniek en de gebruiker met verve vervullen.'

SLIMME VERTAALSLAG

Met de DeepL Translator zet je kunstmatige intelligentie in om je teksten te vertalen. En voor die laatste spelling- en grammatica-check op Engelse teksten is er Grammarly.

DeepL

Toen het Duitse bedrijf DeepL in augustus 2017 zijn vertaalmachine lanceerde, was dat groot nieuws. DeepL Translator claimde namelijk beter te zijn dan de vertaalmachines van giganten Google en Microsoft. *De Volkskrant* probeerde de tool meteen uit en kwam tot de conclusie dat 'DeepL de perfecte vertaling nog niet geeft, maar dat de automatische vertalingen van deze nieuwe dienst opvallend goed zijn in vergelijking met de bestaande concurrentie'. De reden: DeepL Translator maakt gebruik van zelflerende netwerken, toentertijd een doorbraak op het gebied van kunstmatige intelligentie. Sindsdien hebben concurrenten niet stilgezeten – en tegenwoordig zie je dan ook nauwelijks nog een verschil tussen een vertaling van DeepL en die van bijvoorbeeld Google.

Ondertussen timmert DeepL flink aan de weg. Zo lanceerde het bedrijf onlangs een DeepL Pro-versie. Voor 20 euro per maand kun je DeepL's vertaaltechnologie integreren in bestaande systemen door middel van de DeepL-api. Ook kunnen gebruikers rekenen op extra gegevensbescherming: teksten en vertalingen worden gegarandeerd nooit opgeslagen. Wie gebruik wil maken van de gratis versie, kan terecht op deepl.com/translator. Ook kun je de browserplugins Deep Translate (Firefox en Chrome) en DeepLT (Firefox) installeren.

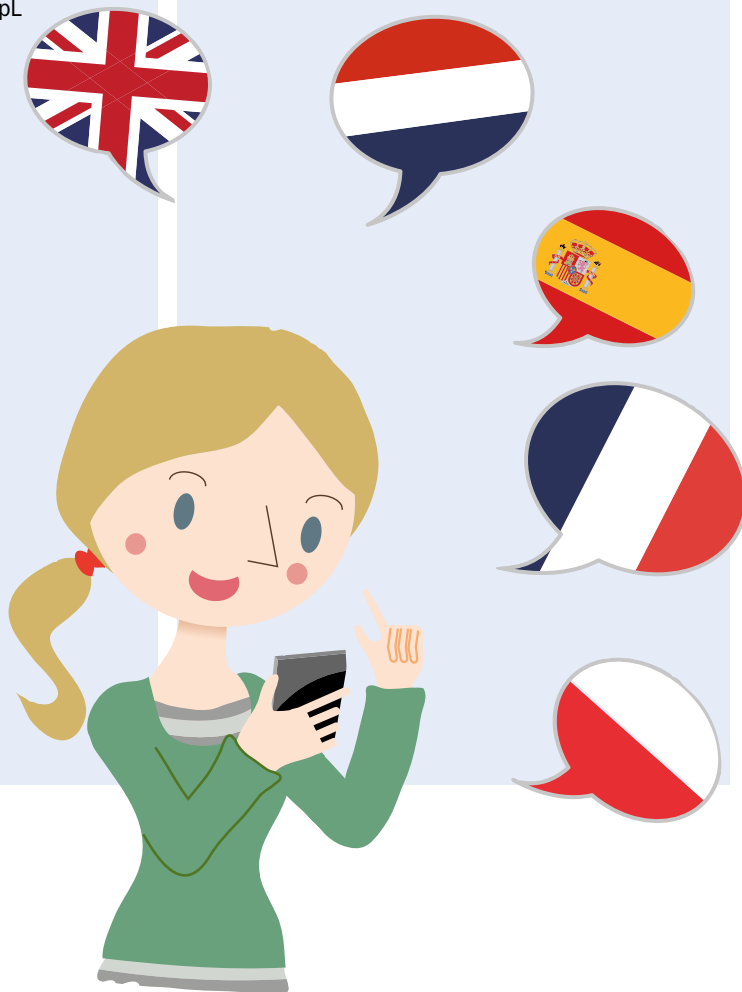
Grammarly

Een uitkomst voor iedereen die veel Engelse teksten schrijft, is Grammarly. Met deze tool behoren spel- of taalfouten tot het verleden. Naast de gratis online grammatica-editor via app.grammarly.com biedt Grammarly browser-extensies voor Chrome, Safari, Firefox en Edge. Tevens is de tool beschikbaar als download voor iOS en Windows. Ook mobiel kun je foutloos Engels schrijven door gebruik te maken van de speciale toetsenbord-app voor iOS en Android. Grammarly controleert niet alleen wat je zelf in het Engels schrijft, maar ook bestaande Engelse teksten op internet. Daarnaast geeft deze tool synoniemen en schrijftips. En via grammarly.com/blog vind je een complete gids die de Engelse grammatica en stijl verklaart. Wil je nog meer opties? Kies dan voor de betaalde versie Grammarly Premium voor genrespecifieke schrijfstijlcontroles en een plagiaatdetector. <

Leen Liefsoens

Redacteur van IP en senior informatiespecialist bij de bibliotheek van de Haagse Hogeschool

MAG HET EEN PRIVACYWETJE MEER ZIJN?

Op 25 mei vervangt de Algemene Verordening Gegevensbescherming de huidige Wet bescherming persoonsgegevens. In 2019 komt daar nog een nieuwe e-Privacy-verordening bij, die de huidige 'cookie-wet' gaat vervangen. Een recap van de veranderingen.

2018 zou zomaar eens het Jaar van de Privacy kunnen worden. Beleidsmakers discussiëren al jaren over het aanscherpen van de privacyregels, maar zowel in Europa als in Nederland vliegen de nieuwe wetten – en de bijbehorende discussies over het wel of niet wat te verbergen hebben – de burger nu toch echt om de oren.

Sleepwet

Zo is er de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit 2017 (Wiv 2017) die de taken en bevoegdheden van de Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten

voor velen neerkomt op een gewenst gevoel van veiligheid versus het gevoel hebben dat de overheid niet jouw privacy schendt.

AVG

Dat de overheid de privacy van de burger heel serieus neemt, blijkt wel uit de inwerkingtreding van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) op 25 mei a.s. De AVG is de Nederlandse vertaling van de General Data Protection Regulation (GDPR) die de privacywetgeving in alle Europese lidstaten gelijktrekt en strikter maakt. Enerzijds versterkt de AVG de positie van burgers wier gegevens worden verwerkt met nieuwe privacyrechten en anderzijds krijgen organisaties die persoonsgegevens verwerken meer verplichtingen.

Iedereen die ook maar iets doet met persoonsgegevens, moet dit binnenkort kunnen verantwoorden naar de Autoriteit Persoonsgegevens op straffe van enorm hoge boetes. Burgers moeten in veel gevallen expliciet om toestemming gevraagd worden en deze toestemming moet ook gemakkelijk ingetrokken kunnen worden. Organisaties dienen het mogelijk te maken dat iedereen zijn eigen gegevens kan inzien, aanpassen en verwijderen. Dit moet zelfs het uitgangspunt zijn bij alle processen en (IT-)systemen waarmee gewerkt wordt. Verwerk je als organisatie op grote schaal persoonsgegevens? Dan is het verplicht om daar een functionaris voor de gegevensbescherming voor aan te stellen. Iedere burger gaat gegarandeerd iets merken van deze nieuwe privacywetgeving.

e-Privacyverordening

Ook bedrijven die via internet geld verdienen met de persoons-

gegevens van anderen, krijgen te maken met nieuwe en strengere regels. De huidige Europese e-Privacyrichtlijn uit 2002 regelt de bescherming van privacy en persoonsgegevens in de telecomunicatiesector. In Nederland is deze richtlijn verwerkt in de Telecommunicatiewet en zijn er (strenge) regels over onder andere het verwerken van zoek- en klikgedrag via cookies.

Begin 2017 publiceerde de Europese Commissie het voorstel voor een nieuwe e-Privacyrichtlijn waarin de uitgangspunten over privacy uit de GDPR verwerkt zijn. Ook deze nieuwe regelgeving wordt – minder vrijblijvend – als verordening ingevoerd in alle Europese lidstaten. Er was sprake van om deze eveneens in mei in werking te laten treden, maar dat is uitgesteld naar een nog onbekende datum in 2019.

De regels zullen dan uitgebreid worden naar alle online diensten in de telecomsector, zoals WhatsApp, Facebook en Google, en houden onder andere in dat inhoudelijke berichten en metadata beter beschermd moeten worden. Ook wordt expliciete toestemming voor cookies de norm voor alle websites en online diensten, tenzij de cookies alleen maar functioneel zijn (winkelwagentjes). Regel je dat niet netjes? Dan komen ook hier pittige boetes op te staan.

Deze nieuwe wetten krijgen grote gevolgen voor organisaties en online diensten, maar ook voor alle Nederlanders. We zullen ons allemaal meer bewust moeten worden van wat we met onze persoonsgegevens doen. Of we dat willen of niet.

<

Raymond Snijders

Senior informatiebemiddelaar
bij Hogeschool Windesheim

bepaalt. En waar zowel de Eerste als de Tweede Kamer vorig jaar al mee instemde. In het (voorlopig laatste?) raadgevende referendum op 21 maart jl. kon de burger alsnog meedenken over de wenselijkheid en consequenties van deze verregerende nieuwe bevoegdheden. Een complexe discussie die

Erfgoed - advies,
detachering & projecten

Reekx

Cultureel Erfgoed

Cultureel Erfgoed is van iedereen en
moet voor iedereen bereikbaar zijn.
Reekx registreert, ontsluit en
digitaliseert uiteenlopende collecties.

Meer weten?

070 - 300 06 84

info@reekx.nl

www.reekx.nl

TOSCAANS MUZIKAAL ERFGOED IS SPRINGLEVEND

Vele bibliotheken van kerken, religieuze ordes en andere organisaties in Toscane bewaren muzikaal erfgoed. Het Centro di Documentazione Musicale della Toscana brengt deze collecties samen en stimuleert onderzoek naar en belangstelling voor dit erfgoed.

In het Italiaanse landschap van bibliotheken, archieven en muziekdocumentatiecentra steekt één centrum er met kop en schouders boven uit. Dat is het Toscaanse Centrum voor Muziekdocumentatie (Centro di Documentazione Musicale della Toscana, afgekort als CeDoMus), gehuisvest in de Muziekschool van Fiesole (Florence). Het is een lovenswaardig initiatief, te meer omdat er in Italië vanwege de grote omvang van het cultureel erfgoed en de ontoereikendheid van beschikbare middelen voor het behoud van ditzelfde erfgoed, met mondjesmaat iets van de grond komt.

Ondersteuning en advies

Sinds 2014 biedt het CeDoMus ondersteuning en advies bij het be-

Er is een open access database (www.cedomus.toscana.it/censimento/mappatura/) die door middel van geotagging de Toscaanse muziekcollecties in kaart brengt; het betreft een beschrijving van de collecties en de inventaris. Niet voor niets vergelijkt manager Stefania Gitto het CeDoMus als een hulpmiddel om 'alle mogelijke informatie bijeen te harken, van regio tot regio, van instituut tot instituut'.

Verscheidenheid

In de vier jaar dat het centrum bestaat, zijn er 226 muziekcollecties in kaart gebracht. Deze collecties zijn verzameld door 160 verschillende instanties en personen. Hierbij valt niet alleen te denken aan filharmonische orkesten, bands, fanfares, kerken, kloosters, kapittel-

centrum ontsluit ook muziekverzamelingen die moeilijk toegankelijk zijn voor onderzoekers en wetenschappers, zoals privéverzamelingen en collecties van kleine en afgelegen kerkelijke bibliotheken en archieven.

Platform

De online interface van de CeDoMus-database werkt ook als een helpdesk voor de kennis en het beheer van muziekverzamelingen, en heeft uitgebreide verwijzingen naar catalogiserings- en conserveringsregels. De site fungeert zo als een gemeenschappelijk platform voor muziekbibliothecarissen, archivariën en gebruikers van deze documenten.

App

Het CeDoMus beschouwt het eveneens als zijn taak om onderzoek naar en belangstelling voor deze collecties te stimuleren. Dit doet het centrum door het publiceren van artikelen, onderzoek en catalogi, alsook het organiseren van studie- en trainingsdagen. Bovendien wordt een app ontwikkeld, MusAR genaamd (zie musarapp.com), waarbij augmented reality-technologie is ingezet. Zo kun je straks met de app op een manuscript inzoomen en krijg je te horen hoe de muziek klinkt.

Wikipedia

Last but not least: de CeDoMus-medewerkers publiceren Wikipedia-pagina's over de muziekcollecties in Toscaanse steden – met tot nu toe informatie over de steden Prato en Pistoia. Ook schrijven ze biografische entries over Toscaanse componisten van de zestiende tot twintigste eeuw. Met deze en andere activiteiten houdt het CeDoMus het muzikale erfgoed in Toscane springlevend.

Attilio Bottegai

werkt als muziekbibliothecaris bij het Harvard University Center for Italian Renaissance Studies in Florence. Eerder was hij muziekbibliothecaris bij ArtEZ Conservatorium Enschede

heren en catalogiseren van muziekdocumenten in de regio Toscane. Archivarissen en bibliothecarissen in publieke en privébibliotheken, archieven en culturele instellingen kunnen van de adviezen gebruikmaken. Deze adviezen betreffen zowel manuscripten als gedrukte werken.

Bijeenharken

Ook werkt het CeDoMus aan de vindbaarheid van dit materiaal.

tels, muziekkapellen en religieuze ordes, maar ook aan musici en componisten.

De collecties worden bewaard door 94 verschillende instellingen, zoals bibliotheken, stadsarchieven, staatsarchieven, kerkelijke archieven, musea, koren, muziekscholen, onderzoeksinstituten, stichtingen en ook burgers. Deze verscheidenheid aan instellingen laat de betekenis van het CeDoMus zien: het

COPYRIGHT CHECKEN MET WIKIDATA

Wikidata is de gegevensdatabase van Wikipedia. Met behulp van de linked data kunnen bijvoorbeeld werken worden opgespoord waarvan het auteursrecht is vervallen. Dat liet onlangs een onderzoek van Copyclear zien.

Analyse van gebruiksdata is bij bibliotheken en archieven op bescheiden schaal heel gewoon. Welke boeken worden het meest uitgeleend? Welke databases worden het vaakst gebruikt? Welke archiefstukken worden het meest geraadpleegd? Welke schilderijen uit het museum worden vaak gedeeld op sociale media? De antwoorden op dit soort vragen helpen bij de bepaling van het beleid van erfgoedinstellingen.

Artikelen 'schrijven' met data

De Nederlandse Wikipedia telt anno 2018 maar liefst 2 miljoen artikelen. Vele tienduizenden daarvan zijn niet handmatig aangemaakt, maar semi-automatisch. Neem bijvoorbeeld het artikel over het raderdiertje *Ptygura Pilula* (nl.

wikipedia.org/wiki/Ptygura_pilula). De complete tekst van dat artikel luidt: *Ptygura pilula is een raderdiertjessoort uit de familie Flosculariidae. De wetenschappelijke naam van deze soort is voor het eerst geldig gepubliceerd in 1872 door Cubitt.* Vervolgens staat er een nette noot. Dat kan allemaal met behulp van een bot, dat een script uitvoert vanuit databases of lijsten. En iemand heeft later met de hand nog een foto toegevoegd.

Wikidata

Op dezelfde manier kan Wikidata ingezet worden. Feitelijk is Wikidata de gegevensdatabase van Wikipedia. Deze bestaat sinds 2012 en bouwt voort op Freebase (2007) dat in 2010 door Google gekocht werd in en in 2014 werd overgezet naar Wikidata.

Wikidata is een goed voorbeeld van linked data. Een voorbeeld: Jan Wolkers. In Wikidata heeft Wolkers nummer Q379679 – handig om de verschillende taalversies aan elkaar te koppelen. Verder zijn er een stuk of 50 kenmerken aan Jan Wolkers toegekend: man, Nederlander, geboren 26 oktober 1925, schrijver, beeldhouwer, Constantijn Huygensprijswinnaar. Maar ook zijn RKD-nummer, VIAF, ISNI, DNBL, BPN en Library of Congress ID opgenomen, wat allerlei koppelingen en verwijzingen mogelijk maakt.

Auteursrecht en Wikidata

Hoe link je Wikidata aan copyright? Op de Publiek Domeindag 2018 in de Koninklijke Bibliotheek presenteren Hanno Lans en Michelle van Lanschot van Copyclear een onderzoek dat ze bij enkele musea en erfgoedinstellingen hadden uitgevoerd. Daarvoor hebben ze gebruik gemaakt van Wikidata, waar ze hun Copychecker aan hadden gekoppeld. Die Copychecker gaat

na of er auteursrecht op objecten rust, en kijkt onder meer of een kunstenaar meer dan zeventig jaar geleden is overleden. Dat lijkt gemakkelijk, maar wie zich ooit heeft verdiept in auteursrecht, weet hoe moeilijk dat ligt, met incomplete namen, pseudoniemen, dienstverband, naamgenoten – en andere leuke instinkers.

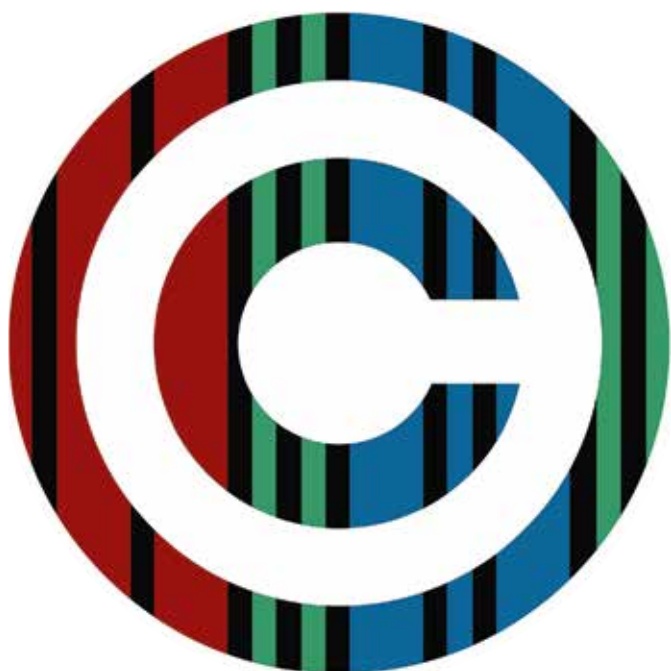
Copyclear

Maar goed, Copyclear koppelde diverse bestanden aan elkaar. Daar kwamen interessante feiten uit. Een onderzochte groep van 3170 kunstenaars van Museum Boijmans Van Beuningen bleek voor 80 procent vindbaar in de database van het RKD-Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, en voor 92 procent in Wikidata. Van het werk van die groep bleek 53,1 procent niet meer beschermd door het auteursrecht. Bij 20,8 procent lag het auteursrecht bij de kunstenaar en bij 10,5 procent bij een collectieve beheersorganisatie. Grappig genoeg bleken sommige van die beheersorganisaties ook nog auteursrecht te claimen op werken die al enige tijd in het publieke domein waren – terwijl ze er zelf meestal als de kippen bij zijn om fouten van anderen te corrigeren.

Een gelijksoortig onderzoek van Copyclear bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) leverde weer andere uitkomsten op. De inhoud van een collectie bepaalt natuurlijk ook de uitkomsten van dit soort vergelijkingen.

Lans en Van Lanschot zitten met hun onderzoek op een zeer interessant onderwerp, dat door de linked data bovendien ook voor de instellingen zelf erg nuttig is. Niet alleen tof dus, maar ook uitnodigend tot meer onderzoek.

<

Jos Damen

Hoofd bibliotheek & ICT
van het Afrika-Studiecentrum,
Universiteit Leiden

De agonistische bibliotheek

Foto: Sanja Zunic

Ooit hadden we een Ministerie van Oorlog. Dat klonk te agressief en dus werd 't het Ministerie van Defensie. Die naam is in sierlijke krulletters boven de voordeur aan het Haagse Plein geschilderd. Aan niets is te zien dat hier achter de vitrages gevechtshandelingen worden voorbereid. Op de achterzijde van het ministerie, tegenover het stadhuis, staat een zin uit het Wilhelmus die de afwezigheid van offensieve bedoelingen nog eens onderstreept: 'Mijn schilt ende betrouwen / Sijt Ghij O Godt mijn Heer'.

Ik moest daaraan denken bij de laatste editie van het Nationale Bibliotheekcongres. Die vond aan de vooravond van de gemeenteraadsverkiezingen plaats in Den Helder, op het terrein van de voormalige Rijkswerf. Twee eeuwen geleden besloot Napoleon dat Den Helder de grootste marinebasis van de Nederlanden moest worden. Op de historische grond van de werf, waar ooit de marineschepen werden verpleegd, liet politicoloog-planoloog Maarten Hajer tijdens het congres een bommetje afgaan door de woorden 'agonistische democratie' op het grote scherm te projecteren.

Hajer was door de Koninklijke Bibliotheek gevraagd om als curator het onderwerp 'publiek domein' uit te diepen in het ochtendprogramma. Het woord 'bibliotheek' was daarbij taboe. Maar zoals dat gaat bij taboewoorden: ze nestelen zich juist in je hoofd. En dus werd het in de loop van de ochtend steeds duidelijker dat de openbare bibliotheken flink aan de bak moeten als ze in dat publieke domein een

'Met een openbare ruimte waar mensen van verschillende levenswandel elkaar kunnen ontmoeten, ben je er niet'

Frank

Huysmans

Redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKennis

rol van betekenis willen spelen.

Want met een openbare ruimte waar mensen van verschillende levenswandel elkaar kunnen ontmoeten, ben je er niet. Het publieke domein, zei Hajer, *is* er nooit, maar *is* in een continue staat van *worden*. En toen viel dus dat bommetje.

'Agonistische democratie' is een begrip dat de Belgische politiek filosoof Chantal Mouffe muntte om de 'openbaarheid' van haar collega Jürgen Habermas aan flarden te schieten. Habermas meent dat tegenstanders in een democratisch debat uiteindelijk tot een consensus zullen komen over wat voor de samenleving als geheel het beste beleid is. Dus dat er zoiets is als het 'algemeen belang' waar rationeel denkende burgers het al polderend over eens kunnen worden.

Mouffe gelooft niets van dat consensusmodel. Volgens haar miskent het dat in een pluralistische samenleving er altijd een strijd gaande is tussen opvattingen. Politiek handelen is niets anders dan jouw visie op het algemeen belang op te leggen aan de tegenstander. Als dat eenmaal gelukt is, doe je net *alsof* dat de consensus is, in een poging de conflictieuze oorsprong te maskeren.

'Agon' is het oudgriekse woord voor strijd. In de Griekse tragedies en drama's werd die uitgevochten door een protagonist en een antagonist. Denk aan Wilders en Pechtold, of aan Baudet en Kuzu. Wil en kan de openbare bibliotheek waarlijk het strijdtoneel van de democratie worden? Of streeft ze naar neutraliteit, gelijk het Koninkrijk der Nederlanden in de Eerste Wereldoorlog? Het Helderse bommetje laat eigenlijk maar één optie over. <

Detachering

Deskundige ondersteuning op locatie

Ingressus beschikt over een team van professionele medewerkers die flexibel inzetbaar zijn

Neem voor meer informatie contact op met Ingressus
(gdebruyn@ingressus.nl, of 06-51594990).

www.ingressus.nl